ولله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا

آزموده‌ها

نگاهی به تجربیات

و نیازهای روحانیون در حج و عمره

معاونت امور روحانیون بعثهٔ مقام معظم رهبری

۹

بسم الله الرحمن الرحیم

آزموده ها

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

آزموده ها جلد ۹

مشخصات کتاب

نام کتاب: آزموده ها

نویسنده: معاونت امور روحانیون

موضوع: مرجع

زبان: فارسی

ناشر: نشر مشعر

ص:۱

اشاره

ص:۲

ص:۳

ص:۴۰

ص:۵

مقدمه

ص:۶

آزموده ها (۹)- نگاهی به تجربیات و نیازهای روحانیون در حج و عمره

از میان همه عبادات "،حج "ویژگی‌ها و مزایای متمایزی دارد. توگویی خداوند راز و رمز تهذیب نفس، سیر و سلوک و بالا رفتن از نردبان کمال و معرفت، بلکه گذری بر فلسفه خلقت و گذشته تاریخ از ابتدای هبوط آدم تا بعثت پیامبر خاتم و یادآوری ظهور حجت قائم عجل اللّه تعالی فرجه الشریف، را یک جا در حج و مناسک و مشاعرش به یادگار گذاشته است.

اگر سالک این راه با مناسک ظاهری و باطنی حج آشنا شود و آن را با شعور و آگاهی انجام دهد، به سوی دریای بی‌کران معارف رهنمون می‌شود و لحظه به لحظه پرده‌ای از گنجینه اسرار و شگفتی‌ها به کنار رفته تا از خود بی خود شده و در آسمان معارف توحیدی به پرواز درآید و جذبه یار، او را به ملاقات پروردگار برساند.

چه کسی غیر از روحانی کاروان، در این سیر روحانی به یاری زائر خدا شتافته و دستش را گرفته و به دیدار یار میرساند؟

شأن و منزلت روحانیون

روحانیون و کسانی که وظیفه سنگین راهنمایی میهمانان خدا را به عهده دارند، در ادبیات دینی و آموزه‌های وحیانی از شأن و جایگاه والا و ممتازی برخوردارند:

الْإِمَامُ الْهُمَامُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع) قال: «حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ آبَائِهِ (ع) أَنَّهُ قَالَ: أَشَدُّ مِنْ يُتْمِ الْيَتِيمِ الَّذِي انْقَطَعَ عَنْ أَبِيهِ يُتْمُ يَتِيمٍ انْقَطَعَ عَنْ إِمَامِهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْوُصُولِ إِلَيْهِ وَ لَا يَدْرِي حُكْمَهُ فِيمَا يُبْتَلَى بِهِ مِنْ شَرَائِعِ دِينِهِ أَلَا فَمَنْ كَانَ مِنْ شِيعَتِنَا عَالِماً بِعُلُومِنَا فَهَذَا الْجَاهِلُ بِشَرِيعَتِنَا الْمُنْقَطِعُ عَنْ مُشَاهَدَتِنَا يَتِيمٌ فِي حِجْرِهِ أَلَا فَمَنْ هَدَاهُ وَ أَرْشَدَهُ وَ عَلَّمَهُ شَرِيعَتَنَا كَانَ مَعَنَا فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى.» (۱)

امام حسن عسکری از پدران بزرگوارشان نقل میکننـد که فرمودند: «سختتر از یتیمی که پدرش را از دست داده یتیمی است که از امامش جدا شده و راهی به سوی او ندارد و وظیفهاش را در اعمال دینش نمیداند. آگاه باشید هر یک از شیعیان ما که به علوم ما آگاه باشد پس این جاهل به شریعت و احکام دین که دسترسی به ما ندارد یتیمی است در دامان او، آگاه باشید هر کسی که او را هدایت و ارشاد کند و علم دین و شریعت ما را به او بیاموزد با ما در رفیق اعلی خواهد بود.»

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع): «حَضَرَتِ امْرَأَةٌ عِنْدَ الصِّدِّيقَةِ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ (ع)، فَقَالَتْ: إِنَّ لِي وَالِدَةً ضَعِيفَةً وَ قَدْ لُبِسَ عَلَيْهَا فِي أَمْرِ صَلَاتِهَا شَيْءٌ وَ قَدْ بَعَثَتْنِي إِلَيْكِ أَسْأَلُكِ، فَأَجَابَتْهَا فَاطِمَةُ (ع) عَنْ ذَلِكَ فَثَنَّتْ فَأَجَابَتْ ثُمَّ ثَلَّثَتْ إِلَى أَنْ عَشَّرَتْ فَأَجَابَتْ ثُمَّ خَجِلَتْ مِنَ الْكَثْرَةِ، فَقَالَتْ: لَا أَشُقُّ عَلَيْكِ يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ.

قَالَتْ فَاطِمَةُ (ع) هَاتِي وَ سَلِي عَمَّا بَدَا لَكِ. أ رَأَيْتِ مَنِ اكْتُرِيَ يَوْماً يَصْعَدُ إِلَى سَطْحٍ بِحَمْلٍ ثَقِيلٍ وَ كِرَاهُ مِائَةُ أَلْفِ دِينَارٍ يَثْقُلُ عَلَيْهِ؟ فَقَالَتْ: لَا. فَقَالَتْ: اكْتُرِيتُ أَنَا لِكُلِّ مَسْأَلَةٍ بِأَكْثَرَ مِنْ مِلْءِ مَا بَيْنَ الثَّرَى إِلَى الْعَرْشِ لُؤْلُؤاً، فَأَحْرَى أَنْ لَا يَثْقُلَ عَلَيَّ. سَمِعْتُ أَبِي (ص) يَقُولُ: إِنَّ عُلَمَاءَ شِيعَتِنَا يُحْشَرُونَ فَيُخْلَعُ عَلَيْهِمْ مِنْ خِلَعِ الْكَرَامَاتِ عَلَى كَثْرَةِ عُلُومِهِمْ وَ جِدِّهِمْ فِي إِرْشَادِ عِبَادِ اللَّهِ حَتَّى يُخْلَعُ عَلَى الْوَاحِدِ مِنْهُمْ أَلْفُ أَلْفِ حُلَّةٍ مِنْ نُورٍ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادِي رَبِّنَا عَزَّ وَ جَلَّ أَيُّهَا الْكَافِلُونَ لِأَيْتَامِ آلِ مُحَمَّدٍ (ع) النَّاعِشُونَ لَهُمْ عِنْدَ انْقِطَاعِهِمْ عَنْ آبَائِهِمُ الَّذِينَ هُمْ أَئِمَّتُهُمْ هَؤُلَاءِ تَلَامِذَتُكُمْ وَ الْأَيْتَامُ الَّذِينَ كَفَلْتُمُوهُمْ وَ نَعَشْتُمُوهُمْ فَاخْلَعُوا عَلَيْهِمْ خِلَعَ الْعُلُومِ فِي الدُّنْيَا فَيُخْلَعُونَ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْ أُولَئِكَ الْأَيْتَامِ عَلَى قَدْرِ مَا أَخَذُوا عَنْهُمْ مِنَ الْعُلُومِ.» (۲)

امام حسن عسکری (ع) فرمود: زنی نزد فاطمه زهرا (ع) آمد و گفت: مادر ناتوانی دارم که مسئلهای از مسائل نماز برایش مشتبه شده مرا به نزد شما فرستاده تا پاسخ آن را برایش ببرم. صدیقه کبری سؤالش را پاسخ دادند اما او نفهمید بار دوم بار سوم تا ده بار برایش توضیح دادند اما باز متوجه نشد و خجالت کشید بار دیگر سؤال کند، گفت: ای دختر رسول خدا (ع) شما را زحمت نمیدهم.

بانوی دو سرا فرمود: هرچه میخواهی بپرس. آیا اگر کسی را اجیر کنی تا بار سنگینی را به پشت بام برساند و در ازای آن صد هزار

دینار مزد بگیرد برای او این کار سنگین است؟

گفت: نه.

حضرت صدیقه فرمود: «من در برابر هر پاسخی که به تو میدهم به اجرتی اجاره شدهام که بیشتر از این است که ما بین زمین تا عرش خداوند را از مروارید پُر کنند، پس سزاوار است پاسخ دادن به تو بر من سنگین نباشد.

از پدرم رسول خدا (ص) شنیدم که میفرمود: علمای شیعیان محشور میشوند پس به اندازهٔ علم و کثرت کوششان در ارشاد و راهنمایی مردم بر آنان خلعتهای کرامت پوشانیده میشود تا آنجا که بر یکی از آنان هزار هزار حله نور پوشیده میشود. آنگاه منادی پروردگار عزوجل ندا میدهد: ای سرپرستان ایتام آل محمد و برطرف کنندگان نیاز آنان! در آن زمانی که دستشان از پدران روحانی آنان یعنی امامان کوتاه بود، اینان شاگردان شما و ایتامی هستند که آنان را سر پرستی کردید پس از خلعتهای علوم در دنیا را بر آنان بپوشانید، آنگاه علما بر هر کدام از ایتام به اندازه علمی که از او فرا گرفته خلعت میپوشانند.»

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا (ع): يُقَالُ لِلْعَابِدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: نِعْمَ الرَّجُلُ كُنْتَ، هِمَّتُكَ ذَاتُ نَفْسِكَ وَ كُفِيتَ مَئُونَتَكَ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ.

امام علی بن موسی الرضا (ع) فرمود: روز قیامت به عابد گفتهمیشود: خوب مردی بودی، همه همّ و غم تو نجات دادن خودت بود و زندگیات را مردم تأمین میکردند، اکنون به بهشت درآی

أَلَا إِنَّ الْفَقِيهَ مَنْ أَفَاضَ عَلَى النَّاسِ خَيْرَهُ وَ أَنْقَذَهُمْ مِنْ أَعْدَائِهِمْ وَ وَفَّرَ عَلَيْهِمْ نِعَمَ جِنَانِ اللَّهِ وَ حَصَّلَ لَهُمْ رِضْوَانَ اللَّهِ تَعَالَى.

آگاه باشید فقیه کسی است که خیرش را بر مردم سرازیر می کند و آنان را از چنگال دشمنانشان نجات میدهد و نعمتهای بهشت خداوندی را بر آنان به وفور عطا میکند و رضایت پرودگار را برایشان تحصیل مینماید.

وَ يُقَالُ لِلْفَقِيهِ: يَا أَيُّهَا الْكَافِلُ لِأَيْتَامِ آلِ مُحَمَّدٍ الْهَادِي لِضُعَفَاءِ مُحِبِّيهِمْ وَ مَوَالِيهِمْ قِفْ حَتَّى تَشْفَعَ لِمَنْ أَخَذَ عَنْكَ أَوْ تَعَلَّمَ مِنْكَ فَيَقِفُ فَيُدْخِلُ الْجَنَّةَ مَعَهُ فِئَاماً وَ فِئَاماً وَ فِئَاماً حَتَّى قَالَ عَشْراً وَ هُمُ الَّذِينَ أَخَذُوا عَنْهُ عُلُومَهُ وَ أَخَذُوا عَمَّنْ أَخَذَ عَنْهُ وَ عَمَّنْ أَخَذَ عَنْهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَانْظُرُوا كَمْ فَرْقٍ بَيْنَ الْمَنْزِلَتَيْنِ.» (۳)

روز قیامت به فقیه گفته میشود: ای سرپرست ایتام آل محمد (ع) هدایتگر برای دوستان ناتوان و همپیمانانشان بایست تا شفاعت کنی برای کسانی که از تو معارف را گرفته یا آموختهاند. پس به همراه عالم گروه گروه- تا ده گروه امام شمرد- به بهشت وارد میشوند. آنان کسانی هستند که از او و از شاگردانش تا روز قیامت علم آموختهاند. پس تفاوت بین منزلت و مقام فقیه و عابد را ببینید.»

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: «قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَى الْيَمَنِ وَ قَالَ لِي: يَا عَلِيُّ لَا تُقَاتِلَنَّ أَحَداً حَتَّى تَدْعُوَهُ وَ ايْمُ اللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَ غَرَبَتْ وَ لَكَ وَلَاؤُهُ يَا عَلِيُّ.» (۴)

«با کسی جنگ مکن تا این که او را به اسلام دعوت کنی. به خداوند سوگند هدایت کردن خدا مردی را بر دست تو بهتر است برای تو از آنچه خورشید بر آن طلوع و غروب میکند و تو مولای او میشوی»

تجربه‌های تبلیغی و ضرورت تبادل و انتقال آنها

بی شک، در مسیر تبلیغ و آموزش آموزه‌های دینی افرادی موفق‌ترند که از تجربه دیگران استفاده کنند و نخواهند تمام راهها را یکی پس از دیگری بیازمایند. از این زاویه، همنشینی با صاحبان تجربه امری سودمند و ضروری است چرا که آنها با گرانترین قیمت، تجربه‌ها را به دست آورده و ما، با ارزانترین قیمت آنها را فرا می‌گیریم. حضرت امیر (ع) در همین باره می‌فرماید:

«تَسْتَقْبِلُ بِجِدِّ رَأْيِكَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ كَفَاكَ أَهْلُ التَّجَارِبِ بُغْيَتَهُ وَ تَجْرِبَتَهُ فَتَكُونَ قَدْ كُفِيتَ مَئُونَةَ الطَّلَبِ وَ عُوفِيتَ مِنْ عِلَاجِ التَّجْرِبَةِ فَأَتَاكَ مِنْ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَأْتِيهِ وَ اسْتَبَانَ لَكَ مِنْهَا مَا رُبَّمَا أَظْلَمَ عَلَيْنَا فِيهِ يَا بُنَيَّ إِنِّي وَ إِنْ لَمْ أَكُنْ قَدْ عُمِّرْتُ عُمُرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَ فَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ وَ سِرْتُ فِي آثَارِهِمْ حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمِّرْتُ مَعَ أَوَّلِهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ فَعَرَفْتُ صَفْوَ ذَلِكَ مِنْ كَدَرِهِ وَ نَفْعَهُ مِنْ ضَرَرِهِ» (۵)

با تصمیم جدی به استقبال اموری بشتاب که اندیشمندان و اهل تجربه، زحمت آزمون آنرا کشیده‌اند و تو را از تلاش بیشتر بی‌نیاز ساخته‌اند، بنا بر این آنچه از تجربیات آنها نصیب ما شده نصیب تو هم خواهد شد بلکه شاید پاره‌ای از آنچه بر ما مخفی مانده (با گذشت زمان) بر تو روشن گردد.

پسرم درست است که من باندازه همه کسانی که پیش از من می‌زیسته‌اند عمر نکرده‌ام، اما در کردار آنها نظر افکندم و در اخبارشان تفکر نمودم و در آثار آنها به سیر و سیاحت پرداختم تا بدانجا که همانند یکی از آنها شدم، بلکه گویا در اثر آنچه از تاریخ آنان بمن رسیده با همه آنها از اول تا آخر بوده‌ام. من قسمت زلال و مصفای زندگی آنان را از بخش کدر و تاریک باز شناختم و سود و زیانش را دانستم»

عليك بمجالسة أصحاب التّجارب، فإنّها تقوّم عليهم بأغلى الغلاء، و تأخذها منهم بأرخص الرّخص.

بر تو باد به همنشینی با صاحبان تجربه، چرا که آنها با گرانترین قیمت تجربه‌ها را به دست آورده و تو، به ارزانترین قیمت از آنها فرا می گیری.

به همین منظور "معاونت روحانیون بعثه مقام معظم رهبری "در سال‌های اخیر از روحانیون حج درخواست کرد تا تجربیات واندوخته‌های خود را که در طول سالیان گذشته به دست آوردهاند، در قالب "ره آورد سفر معنوی حج "به رشته تحریر در آوردند. این آثار و نوشته‌ها پس از وصول و دسته بندی موضوعی، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و نتایج آن به صورت" آزموده‌ها "منتشر شده و در اختیار روحانیون محترم کاروان‌ها قرار می گیرد. آنچه در این نوشتار آمده، برگرفته از کلیه رهآوردهایی است که روحانیون در سه سال گذشته به معاونت امور روحانیون ارسال کردهاند و توسط فاضل ارجمند جناب حجهٔالاسلام و المسلمین ترابی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و به رشته تحریر در آمده است. جا دارد از اهتمام و پیگیری و زحمات بی دریغ مؤلف ارجمند تقدیر و تشکر به عمل آید.

فرصت را مغتنم شمرده و از همه روحانیون و معین‌های محترم کاروان‌های حج برای مشارکت فعال در طرح "ره آورد سفر حج "و ثبت و نگارش خاطرات و تجارب خود دعوت به عمل می‌آوریم. منظور از مشارکت فعّال، اهتمام روحانیون کاروان‌های حج به نوشتن دقیق و مستند خاطرات، تجارب و توصیه‌هایی است که آگاهی از آنها را بویژه برای دیگر روحانیون حج مفید و ضروری می‌دانند. بی شک این رویکرد معلومات و تجارب ارزشمند روحانیون را از حصارهای فردی و ذهنی خارج کرده و با عبور از مرزهای زمانی و جغرافیایی، امکان انتقال و بهره وری را برای جمع بیشماری فراهم می‌آورد.

در پایان این فراز، ضمن آرزوی توفیق روزافزون برای کلیه عوامل و خدمتگزاران حج و حاجیان، توجه روحانیون محترم را به چند نکته جلب میکنیم:

-نقطه نظرات انتقادی، اصلاحی و تکمیلی خود را پیرامون این شماره از آزمودهها، برای کمیته تدوین متون آموزشی مستقر در معاونت امور روحانیون ارسال فرمایید.-

در ثبت و نگارش رهآورد سفر حج امسال و سالهای بعد، از تکرار و بازگویی نکاتی که در این شماره یا شمارههای پیش آمده است خودداری نمایید و صرفاً به ذکر مطالب و نکتههای بدیع بسنده کنید.-

تجارب و توصیههای جدید و کاربردی خود را در مورد انجام صحیح و کامل اعمال و مناسک حج، تدوین و بعد از موسم ارسال فرمایید. برای آگاهی از نحوه نوشتن ره آورد سفر حج و چارچوبها و ضوابط آن، حتماً به آیین نامه طرح که همراه با دفترچه آزمون غیر حضوری تقدیم شده است، مراجعه و آن را دقیقاً مطالعه فرمایید.

حوزه نمایندگی ولیفقیه در امور حج و زیارت

معاونت امور روحانیون

کمیته تدوین

پاییز ۸۶

۱- مستدرک الوسائل، ج ۱۷، ص ۳۱۷، ح ۲۰

۲- همان، ص ۳۱۸، ح ۲۲

۳- بحارالأنوار، ج ۲، ص ۵، ح ۱۰

۴- الکافی، ج ۵، ص ۲۸، ح ۴

۵- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۲۰۳.

ص:۷

فصل اول کلیات

اشاره

ص:۸

عوامل موفقیت روحانیون از نگاه روحانیون

- مأنوس شدن با زائران سبب تسهیل در پذیرش آنان می‌شود.

- از تذکر معایب و نقائص عوامل کاروان در جلسات عمومی خودداری شود زیرا سبب موضع‌گیری و مقاومت آنان شده و عکس العمل منفی آنان را به دنبال دارد. در برخی موارد نیز امور کاروان مختل و چه بسا کنترل آن از دست روحانی و عوامل خارج شده و در کیفیت اعمال زائران اثر خواهد گذاشت.

- بی اعتنایی تعدادی از زائران به روحانی کاروان، در اثر تبلیغات مخرّب موجب شرکت نکردن آنان در جلسات و گرم نگرفتن آنان با روحانی می‌شود. برخوردهای عاطفی و صمیمی روحانی در این گونه موارد مانند سراغ گرفتن، پیشی گرفتن در سلام و احوال پرسی- موجب رنگ باختن ذهنیت‌های منفی می‌شود.

- کیفیت زندگی روحانی در طول سفر تأثیر به سزایی در جذب زائران دارد. تواضع و فروتنی، ساده زیستی، خود را برتر از دیگران ندیدن، عمل کردن به آنچه میگوید، موجب جلب قلوب زائران می‌شود و بهره‌گیری معنوی آنان از روحانی را افزایش می‌دهد.

رسول خدا (ص) در همین باره ضمن توصیه به عبد الله بن مسعود می‌فرماید:

«عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا ابْنَ مَسْعُودٍ لَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ يَهْدِي النَّاسَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُهُمْ بِالْخَيْرِ وَ هُوَ غَافِلٌ عَنْهُ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَ تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ إِلَى أَنْ قَالَ (ص) يَا ابْنَ مَسْعُودٍ فَلَا تَكُنْ مِمَّنْ يُشَدِّدُ عَلَى النَّاسِ وَ يُخَفِّفُ عَلَى نَفْسِهِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِمَ تَقُولُونَ ما لا تَفْعَلُونَ.» (۱)

- آرامش و وقار روحانی، ادب و عفت کلام و سخن زیبا، سعه صدر و بررسی امور زائران و عوامل و خدمه، کاروان را همچون یک کشتی آرام به پیش می‌برد.

- روحانی در مواجهه با زائران سبقت در سلام، لبخند، دلجوئیاز آنان و استفاده از تعابیری همچون "خسته نباشید، خوش آمدید، قبول باشد، مهمان خدا و رسول خدا (ص ")توأم با تواضع را پیشه خود کند.

- احترام متقابل روحانی، معین و معینه و ارج نهادن به زحمات یکدیگر در انظار عمومی زائران از ضروریاتی است که هیچگاه نباید از آن غفلت کرد. امام راحل میفرمود: اگر تمام انبیا و پیامبران در یک جا جمع شوند با هم توافق نظر دارند و اختلافی بین آنان پیش نمیآید زیرا هدف همه آنان آشنا کردن مردم با خداوند و بیان معارف است.

- باید از احتیاطهای بی موردی که سبب میشود زائر به حالت وسواس و تردید بیفتد و از لذت عبادت و طواف محروم شود، جداً پرهیز کرد. این نکته اصولی را نباید فراموش کرد که در بیان احکام و تکالیف باید از سخت‌گیری مفرط پرهیز کرد.

- موفقیت روحانی در گرو خدمت خالصانه و ایثار و از خودگذشتگی او است. حضرت رسول (ص) و سیره او نماد مجسم از خودگذشتگی در تبلیغ دین است. از سوی دیگر مردم به کسی که به آنان اهمیت دهد، برایشان دلسوزی کند و دست آنان را بگیرد، عشق میورزند. ولی افرادی که خود را در حد وظیفه تعیین شده محصور می‌کنند و حاضر به فداکاری و از خود گذشتگی نیستند، از حکومت بر قلبها محرومند.

- همکاری صمیمانه در خلوت و جلوت با عوامل کاروان به ویژه مدیر در راستای خدمت رسانی به کاروان سبب پیشرفت و موفقیت مطلوب کاروان در دستیابی به اهداف معنوی و فرهنگی است.

- اگر چه روحانی باید به میان زائران رفته و با آنان خودمانی شود امّا اینبه معنای بذله گویی و کارهای سخیف و دور از شأن طلبگی نیست.

- روحانی کاروان بایـد مظهر تواضع و فروتنی باشد. اگر خود را برتر و بالاتر و تافتهای جدا بافته از دیگران بداند، مردم ارتباط پیدا نکرده و طبعاً او را همراهی نمی‌کنند.

روحانی آینهای است که مردم در او، رسول خدا (ص) را نظاره می‌کنند. حضـرت امیر (ع) در مورد خلق و خوی رسول اکرم (ص) در تعامل با مردم می‌فرماید:

«فَتَأَسَّ بِنَبِیِّکَ الأَطْیَبِ الأَطْهَرِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ اسْتَنَّ بِسُنَّتِهِ، فَإِنَّ فیهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأَسَّی، وَ عَزَاءً لِمَنْ تَعَزَّی. وَ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَی اللَّهِ تَعَالَی الْمُتَأَسِّی بِنَبِیِّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ، وَ الْمُقْتَصُّ لأَثَرِه، ... فَلَقَدْ کَانَ نَبِیُّنَا صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ یَأْکُلُ عَلَی الأَرْضِ، وَ یَجْلِسُ جِلْسَةَ الْعَبْدِ، وَ یَخْصِفُ بِیَدِهِ نَعْلَهُ، وَ یَرْقَعُ بِیَدِهِ ثَوْبَهُ، وَ یَرْکَبُ الْحِمَارَ الْعَارِیَ وَ یُرْدِفُ خَلْفَهُ.» (۲)

«از پیامبر پاک و پاکیزهات- صلی الله علیه و آله- پیروی کن زیرا راه و رسـمش سرمشـقی است برای آن کس که به خواهـد تأسـی جوید و انتسابی است (عالی) برای کسـی که بخواهد منتسب گردد، و محبوبترین بندگان نزد خداوند کسی است که از پیامبرش سر مشق گیرد و قدم به جای قدم او گذارد پیامبر (ص) روی زمین (بدون فرش) می‌نشست و غذا می‌خورد، و با تواضع همچون بردگان جلوس میکرد با دست خویش کفش و لباسـش را وصله میکرد، بر مرکب برهنه سوار می‌شد و حتی کسی را پشت سر خویش سوار می‌نمود.»

ابن عباس نیز در همین زمینه می‌گوید:

«کَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) یَجْلِسُ عَلَی الْأَرْضِ وَ یَأْکُلُ عَلَی الْأَرْضِ وَ یَعْتَقِلُ الشَّاةَ وَ یُجِیبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوکِ عَلَی خُبْزِ الشَّعِیرِ» (۳)

«رسـول خـدا همیشه بر زمین مینشـست و روی زمین غـذا می خورد و خود گوسـفندان را میبست و دعوت بردگـان را بر نـان جوین میپذیرفت».

- یکی از عواملی که بعضاً گلایه زائران را به همراه دارد، عدم توجه به نظم و انضـباط و قول و قرارها است. نظم و انضباط روحانی در وعدهها و انجام کارها و تشکیل جلسات، باید برای مردم الگو باشد و از تأخیر و معطل کردن زائران جداً خودداری نماید.

- حضور روحانی در ابتدای جلسه و ترک جلسه به عنوان آخرین نفر، بیانگر نظم و اهمیت دادن به جلسات است.

- صبر و تحمل و سعه صدر روحانی در مواجهه با بحران‌ها و مشکلات پیش بینی نشده، موجب آرامش کاروان است.

۱- مستدرک‌الوسائل، ج ۱۲، ص ۲۰۳

۲- ترجمه گویا و شرح فشردهای بر نهج‌البلاغه، ج ۲، ص ۱۷۴

۳- مستدرک الوسائل ج ۱۶، ص ۲۲۷.

ص:۹

فصل دوم در ایران

اشاره

ص:۱۰

بنـابر تجارب و توصـیه‌های روحانیون موفق کاروان‌های حـج در جلساتی که پیش از سـفر در ایران تشـکیل می شود، امور زیر مورد توجه قرار گیرد:

شناسایی زائران

توزیع فرمهایی در اولین جلسه ایران برای شـناختن زائر، تحصـیلات، مـذهب، مرجع تقلید، سابقه تشـرف، نیابت و اطلاعات موردنیاز دیگر. مانند این نمونه:

نمایش تصویر

توزیع و جمعآوری این فرمهـا سـبب میشود اطلاعـات زائران به طور کامـل در اختیـار روحـانی قرار گیرد و بتوانـد بر طبق آن برنامه ریزی کنـد. برای مثال با اطلاع از نام مراجع تقلیـد زائران، فتوای مراجعی که در کاروان مقلـد ندارند، بیان نمیشود. افرادی که نایب هستنند شناسایی شده و به وجود شرایط نیابت در آنان مورد بررسی دقیق قرار گرفته و به حصول یا عدم حصول اطمینان پیدا کنند.

۲. در همـان جلسـات اولیه از وجود یا عـدم زائران سـنی مـذهب، در کاروان اطمینان پیـدا کنیـد تا در سـخنرانیها ملاحظه حال آنان بشود.

۳. بیشتر مـدیران کاروان دفتری دارنـد که نام وخصوصـیات زائر همراه با عکس او در آن ثبت شـده اشت. با مطالعه این دفتر میتوان خیلی زود با زائران آشنا شد که در ایجاد ارتباط و صمیمیت بسیار مؤثر است.

۴. از مدیر خواسـته شود که در صورت امکان با تهیه لیست زائران، و حضور و غیاب در هر جلسه، نام کسانی که در جلسات حاضـر نمیشونـد، مشـخص شود تـا ضـمن تمـاس تلفنی از علت غیبت آنـان پرسـیده شود و به شـرکت در جلسـات ترغیب شونـد. این گونه تماسها سبب ایجاد رابطه بین روحانی و زائر می‌شود. ناگفته پیداست که به سراغ زائر رفتن، وظیفه روحانی است.

همیاری و همکاری زائران و کمک به ضعفا

یکی از اموری که نشـاط و شـادابی کـاروان را به دنبـال دارد، ایجـاد حسّ تعـاون و نوع دوستی در زائران و ترغیب آنان به هم‌یاری وکمک کردن به زائران ناتوان و ضعیف است.

روحـانی کاروان افزون بر این که با روی گشاده در کمک به زائران بیمار و ناتوان پیشـقدم است، در دیگران نیز این حس را بوجود آورد. برای رسیدن به این مقصود، گوشزد کردن کلام معصومین (علیهم صلوات الله) بهترین وسیله است. به برخی از روایاتی که در همین باره رسیده، اشاره می‌شود:

عن أَبِی عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: «مَا قَضَی مُسْلِمٌ لِمُسْلِمٍ حَاجَةً إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ تَبَارَکَ وَ تَعَالَی عَلَیَّ ثَوَابُکَ وَ لَا أَرْضَی لَکَ بِدُونِ الْجَنَّةِ.» (۱)

عن إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: «قَالَ مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَیْتِ طَوَافاً وَاحِداً کَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ سِتَّةَ آلَافِ سَیِّئَةٍ وَ رَفَعَ اللَّهُ لَهُ سِتَّةَ آلَافِ دَرَجَةٍ حَتَّی إِذَا کَانَ عِنْدَ الْمُلْتَزَمِ فَتَحَ اللَّهُ لَهُ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ». قُلْتُ لَهُ: «جُعِلْتُ فِدَاکَ هَذَا الْفَضْلُ کُلُّهُ فِی الطَّوَافِ؟»

قَالَ: «نَعَمْ وَ أُخْبِرُکَ بِأَفْضَلَ مِنْ ذَلِکَ قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُسْلِمِ أَفْضَلُ مِنْ طَوَافٍ وَ طَوَافٍ وَ طَوَافٍ حَتَّی بَلَغَ عَشْراً.» (۲)

إِبْرَاهِیمَ الْخَارِقِیِّ قَالَ: «سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) یَقُولُ: مَنْ مَشَی فِی حَاجَةِ أَخِیهِ الْمُؤْمِنِ یَطْلُبُ بِذَلِکَ مَا عِنْدَ اللَّهِ حَتَّی تُقْضَی لَهُ کَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِذَلِکَ مِثْلَ أَجْرِ حَجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ مَبْرُورَتَیْنِ وَ صَوْمِ شَهْرَیْنِ مِنْ أَشْهُرِ الْحُرُمِ وَ اعْتِکَافِهِمَا فِی الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَنْ مَشَی فِیهَا بِنِیَّةٍ وَ لَمْ تُقْضَ کَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِذَلِکَ مِثْلَ حَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ فَارْغَبُوا فِی الْخَیْرِ.» (۳)

عَنْ أَبِی بَصِیرٍ قَالَ: «قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) تَنَافَسُوا فِی الْمَعْرُوفِ لِإِخْوَانِکُمْ وَ کُونُوا مِنْ أَهْلِهِ فَإِنَّ لِلْجَنَّهِٔ بَاباً یُقَالُ لَهُ الْمَعْرُوفُ لَا یَدْخُلُهُ إِلَّا مَنِ اصْطَنَعَ الْمَعْرُوفَ فِی الْحَیَاهِٔ الدُّنْیَا فَإِنَّ الْعَبْدَ لَیَمْشِی فِی حَاجَهِٔ أَخِیهِ الْمُؤْمِنِ فَیُوَکِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مَلَکَیْنِ وَاحِداً عَنْ یَمِینِهِ وَ آخَرَ عَنْ شِمَالِهِ یَسْتَغْفِرَانِ لَهُ رَبَّهُ وَ یَدْعُوَانِ بِقَضَاءِ حَاجَتِهِ. ثُمَّ قَالَ: وَ اللَّهِ لَرَسُولُ اللَّهِ (ص) أَسَرُّ بِقَضَاءِ حَاجَهِٔ الْمُؤْمِنِ إِذَا وَصَلَتْ إِلَیْهِ مِنْ صَاحِبِ الْحَاجَهِٔ» (۴)

اجرای طرح احسان

تجربه نشان داده بـا بیـان روایـات فـوق و روایـات دیگری که در این موضوع رسیده فضـای کـاروان و روح جمعی آمـاده پـذیرش مسؤولیت دیگران و طرح احسـان اسـت. لـذا به زائران اعلام شـود کسـانی که در طول سـفر دوست دارنـد، پیـامبر اسـلام (ص) را خوشنود و با خدا معامله کنند و ثواب ده طواف و حج وعمره را ببرند، در پایان جلسه مراجعه کنند تا نام آنان نوشته شود.

ازمـدیر کاروان خواسـته میشود به گونهای برنامه ریزی کنند که افراد ضـعیف در طول سـفر با کسانی که برای طرح احسان ثبت نام کردهاند، هم اطاقی شوند تا از آنها مواظبت کرده و به آنان کمک کنند. در صورتی که تعداد داوطلب بیشتر از حد نیاز باشد، برای هر فرد ضعیف و ناتوان، افرادی را تعیین کنند تا به نوبت این مهم را به عهده گیرند.

کیفیت اداره جلسات

- در بیـان تاریـخ اسـلام، بیشتر بر مطالب و نکاتی تأکیـد شود که از تجربه‌های تلـخ و شـیرین تاریخی است و در روحیه زائران تأثیر عملی دارد.

- برای تنوع سـخنرانی و جلوگیری از خسـتگی و کسـالت مخاطبـان، بهتر است هر از گـاهی- لطیفه- ضـرب المثـل- قصـص کوتـاه عرفانی- اشعار مناسب بحث که با اصل موضوع متناسب باشد استفاده شود.

- در بیان احکام و مسائل حج، از اسرار و رموز اثر گذار و آموزنده آن غفلت نشود.

- از پـذیرایی در زمـان برگزاری کلاس‌هـا که سبب بر هم خوردن حواس و تمرکز مخـاطب میشود پرهیز شود و اگر لازم باشـد در پایان جلسه پذیرائی صورت پذیرد.

- در بیان مسائل و معارف حـج، گاهی اوقات از روش پرسـش و پاسخ اسـتفاده شود. تجربه نشان داده که کاربرد این روش موجب مشارکت زائران در بحث و تمرکز و ارتقای یادگیری آنان می‌شود.

مقدمات فقهی حج در ایران

۱. تصحیح نماز

- از زائران خواسـته شود در نماز جماعت مساجد شـهر خود شـرکت کنند و نماز خود را به روحانی محل و عالم آشنا و مورد وثوق عرضه کنند تا اشتباهات احتمالی، اصلاح و برطرف شود.

- در صورتی که زائران، نماز خود را نزد روحانی کاروان تصـحیح می کننـد بایـد فرمی تهیه شود و در آن تکبیر و حمـد و سوره و تشـهد و سـلام و ذکرهای نماز واجب و مسـتحب با خط درشت و اعراب صـحیح نوشـته شود و در هنگام مراجعه زائران برای قرائت نمـاز، زیر کلمـاتی که غلطمیخواننـد خطی کشـیده تـا به تصـحیح آن بپردازنـد. این کار موجب می شود در صورتی که غلط داشـته باشند در مراجعه بعدی معلوم شود آیا به تصحیح آن پرداختهاند یا نه؟

– در صورت نیاز به جای خطبه سخنرانی، سوره حمد و اخلاص با ترتیل و صدای رسا خوانده شود و زائران را به آن توجه دهید.
– نشان دادن عملی وضو و تیمم و خواندن یک نماز دو رکعتی در مقابل جمع و آگاهی دادن زائر به مواضعی که سبب بطلان نماز و وضو می شود.
– ترغیب زائران به گوش دادن به قرائت امام مسجد النبی و مسجد الحرام برای تصحیح قرائتشان.

۲. یادآوری حساب سال

– روحانی در تخمیس مال زائران هادی باشد یعنی فقط مسئله را مطرح کند و اصراری بر تخمیس نداشته باشد. هرگز نباید زائری را به تصحیح نماز یا حسابرسی اموالش یا پرداخت آن وادار کرد. وظیفه شرعی روحانی، بیان مسائل نماز و خمس و دعوت آنها به عمل به واجبات است نه اجبار آنان به این امور.
– از زائران خواسته شود که برای حسابرسی خمس و پرداخت وجوه شرعی خود به دفتر مرجع تقلید خود یا نماینده وی مراجعه و برای این مسأله اقدام نمایند.

۳. بیان کیفیت وصیتنامه

کیفیت وصیت نامه نوشتن، به زائران آموزش داده شود، به ویژه در مورد شرایط وصی و وصیت مالی که بیش از ثلث نباشد و نوشتن نماز و روزه‌های قضا در وصیتنامه.
با بیان فضائل دفن در حرمین شریفین، زائران به وصیت به دفن در آن مکانهای مقدس ترغیب شوند، زیرا در صورتی که زائری در حرمین فوت کند آوردن جنازه او به ایران بسیار مشکل است و عوامل کاروان و ستاد حج را در گیر میکند. از اینرو باید به گونهای تبلیغ شود که زائران تمایل خود را به دفن در حرمین در صورت فوت نشان دهند و به خانوادههایشان اعلام کنند. برای توجیه آنان روایات زیر بویژه روایت سوم میتواند مورد استفاده واقع شود.
قال أبوعَبْدِ اللَّهِ (ع): «مَنْ مَاتَ فِی طَرِیقِ مَکَّهَٔ ذَاهِباً أَوْ جَائِیاً أَمِنَ مِنَ الْفَزَعِ الْأَکْبَرِ یَوْمَ الْقِیَامَهِٔ.» (۵)
قال أبوعَبْدِ اللَّهِ (ع): «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَتَی مَکَّهَٔ حَاجّاً وَ لَمْ یَزُرْنِی إِلَی الْمَدِینَهِٔ جَفَوْتُهُ یَوْمَ الْقِیَامَهِٔ وَ مَنْ أَتَانِی زَائِراً وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِی وَ مَنْ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِی وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّهُٔ وَ مَنْ مَاتَ فِی أَحَدِ الْحَرَمَیْنِ مَکَّهَٔ وَ الْمَدِینَهِٔ لَمْ یُعْرَضْ وَ لَمْ یُحَاسَبْ وَ مَنْ مَاتَ مُهَاجِراً إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حُشِرَ یَوْمَ الْقِیَامَهِٔ مَعَ أَصْحَابِ بَدْرٍ» (۶)
قال أبوجعفر (ع): «وَ مَنْ مَاتَ مُحْرِماً بُعِثَ یَوْمَ الْقِیَامَهِٔ مُلَبِّیاً بِالْحَجِّ مَغْفُوراً لَهُ وَ مَنْ مَاتَ فِی أَحَدِ الْحَرَمَیْنِ بَعَثَهُ اللَّهُ مِنَ الْآمِنِینَ وَ مَنْ مَاتَ بَیْنَ الْحَرَمَیْنِ لَمْ یُنْشَرْ لَهُ دِیوَانٌ وَ مَنْ دُفِنَ فِی الْحَرَمِ أَمِنَ مِنَ الْفَزَعِ الْأَکْبَرِ مِنْ بَرِّ النَّاسِ وَ فَاجِرِهِمْ» (۷)

۴. استحباب کوتاه نکردن موی سر و صورت

کوتاه نکردن موی سر و صورت در عمره مفرده از یک ماه پیش از سفر مستحب است و در عمره تمتع این استحباب از اوّل ذی القعده است و اگر نشد از اوّل ذی الحجّه
قال أبوعَبْدِ اللَّهِ (ع): «الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ شَوَّالٌ وَ ذُو الْقَعْدَهِٔ وَ ذُو الْحِجَّهِٔ فَمَنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَفَّرَ شَعْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَی هِلَالِ ذی الْقَعْدَهِٔ وَ مَنْ أَرَادَ الْعُمْرَهَٔ وَفَّرَ شَعْرَهُ شَهْراً» (۸)

۵. پیش نیازهای احرام

– از آنجا که کاروان‌های مـدینه بعـد، بایـد در جحفه محرم شونـد باید به زائران اعم از مرد و زن مؤکداً یادآور شوند که لباس‌های احرام خود را پیش از سـفر وارسـی کننـد که معطر نباشد و آن را جدای از اشـیاء خوشـبو در دسترس بگذارند تا هنگام محرم شدن، لباس‌های احرام آنان با بار اصلی به مکه نرفته باشد.

– در مورد لباس احرام به ویژه لباس بانوان تذکر داده شود که نازک و بدن نما نباشد، و به قدری ضخیم باشد که در فصل گرما که بر اثر عرق کردن لباس به بدن می‌چسبد، بدن نما نشود.

– خانم‌ها به شـرط این که با پزشک متخصـص بانوان مشورت کرده باشـند و ضـرری متوجه آنان نباشـد میتواننـد برای جلوگیری از عادت ماهیانه، دارو اسـتفاده کننـد. در ضـمن، تـذکر این نکته به بانوان که اگر در هنگام احرام مبتلا به عذری شوند، مشـکلی برای اعمالشان پیش نمی‌آید، سبب رفع اضطراب و نگرانی آنان میشود.

– به طور کلی خانمهـای غیر یـائسه از شوهرانشـان اجازه نـذر کردن بگیرنـد زیرا ممکن است لازم شود پیش از میقات با نـذر محرم شوند و در آنجا دسترسی به همسرانشان ممکن نباشد.

۶. تذکر نکاتی درباره نیابت

– اولًا شـرایط نیابت به طور واضح و صـریح برای زائران گفته شود و ثانیاً افرادی که در کاروان نایب هسـتند، شـناسایی شده و حتماً نسبت به وجود شـرایط در آنان دقت لازم به عمل آید تا پس از سفر و هنگام اعمال به مشکل برخورد نکنند. مخصوصاً کسانی که از نماز صـحیح معذور هسـتند یا خودشان مستطیع هستند که در این موارد نیابتشان اشکال دارد و به فتوای برخی از مراجع مانند امام راحـل اصـلا احرامشـان صـحیح نیست و چون به میقـات آمـده و اسـتطاعت طریقی نیز حاصل شـده، بایـد برای خودشان حجّ بجای آورند.

– خدمه کاروانها نیز نسبت به نیابت توجیه شوند، زیرا ممکن است به هنگام اعمال حجّ، مشکلی برای کاروان پیش آید که به ناچار بایـد اعمال معـذور را انجام دهنـد و به فتوای برخی از فقهاء عذر طاری مُخلّ به نیابت است. لازم است در این خصوص یک جلسـه توجیهی برای عوامل در ایران گذاشته شود و مسائل مربوطه توسط روحانی کاروان تبیین شود.

۷. کیفیت نماز در فرودگاه و هواپیما

از آنجـایی که احتمـال دارد پرواز کـاروان در رفت یـا برگشت، نزدیک یا در وقت نماز صورت بگیرد، یادآوری چنـد نکته در این خصوص به زائران ضروری است:

– اگر در اول وقت نماز، در سالن انتظار فرودگاه هسـتند، سـعی کنند باطهارت باشند تا اگر فرصت شد نماز را بتوانند سریع بخوانند و سوار هواپیما شوند.

– اگر فرودگاه در خارج از شـهر و بعـد از حـدّ ترخص واقع شـده باشـد ولو مسافتش تا شـهر کمتر از چهار فرسخ باشد، باید به زائر توجه داد که نماز را شکسـته بخواند. حدّ ترخص یعنی به مقداری از شـهر دور شوند که صدای اذان شـهر شـنیده نشود و دیوارهای شهر را نتوان به خوبی تشخیص داد. لازم نیست چهار فرسخ از شهر دور شده باشند تا نماز شکسته شود.

– اگر زائران می داننـد که پس از سوار شـدن به هواپیمـا، وقت نماز داخل می شود به گونهای که امکان خوانـدن نماز پس از پیاده شـدن از هواپیما نباشد و نماز قضا میشود، باید پیش از سوار شدن وضو بگیرند تا هنگام نماز خواندن در هواپیما به راحتی بتوانند به وظیفه خود عمل کنند.

– نمـاز در هواپیمـا در صورت امکـان بایـد به حالت ایسـتاده ولو در راهروهای هواپیما با مراعات قبله و سایر شـرایط خوانـده شود و

چنانچه در حالت ایستاده ممکن نباشد و مسؤولان اجازه ندهند، به حالت نشسته و در صورت امکان رو به قبله نماز خوانده شود. بهرحال هر مقدار از شرایط نماز که ممکن بود باید مراعات کنند و اگر امکان رکوع و سجود نبود برای آنها اشاره کند و چنانچه نماز در هواپیما با مراعات شرایطی که گفته شد خوانده شود نماز صحیح است.

۸. بیان کیفیت نماز در مکه و مدینه

کیفیت خواندن نماز در مکه و مدینه و مسجدالنبی و مسجدالحرام، در ایران برای زائران توضیح داده شود بویژه کیفیت نماز در عرفات و منا که برای گروهی از زائران که ده روز در مکه بوده اند، در مشاعر هم تمام است و برای آنان که کمتر از ده روز در مکه بوده اند، نماز در عرفات و منا شکسته است.

۹. بیان ثواب نماز در مسجدین شریفین

بیان عنایت الهی به نمازگزاران در مسجدالنبی (ص) و مسجدالحرام، موجب اهتمام آنان به شرکت در نمازهای جماعت است:

جَمِيل بْن دَرَّاج قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا بَيْنَ مِنْبَرِی وَ بُيُوتِی رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَ مِنْبَرِی عَلَى تُرْعَةٍ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ وَ صَلَاةٌ فِی مَسْجِدِی تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ.» قَالَ جَمِيلٌ: قُلْتُ لَهُ: «بُيُوتُ النَّبِيِّ (ص) وَ بَيْتُ عَلِيٍّ مِنْهَا؟» قَالَ: «نَعَمْ وَ أَفْضَلُ.» (۹)

أَبو الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): «صَلَاةٌ فِی مَسْجِدِ النَّبِيِّ (ص) تَعْدِلُ بِعَشَرَةِ آلَافِ صَلَاةٍ» (۱۰)

ابو صامت از امام صادق (ع) نقل کرد که فرمود: «نماز در مسجد النبی (ص) برابر با ده هزار نماز است.»

قَالَ الصَّادِقِ (ع): «مَكَّةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ (ص) وَ حَرَمُ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (ع) وَ الصَّلَاةُ فِيهَا بِمِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ وَ الدِّرْهَمُ فِيهَا بِمِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ وَ الْمَدِينَةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ (ص) وَ حَرَمُ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (ع) الصَّلَاةُ فِيهَا بِعَشَرَةِ آلَافِ صَلَاةٍ وَ الدِّرْهَمُ فِيهَا بِعَشَرَةِ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ الْكُوفَةُ حَرَمُ اللَّهِ وَ حَرَمُ رَسُولِهِ (ص) وَ حَرَمُ عَلِيِّ بْنِ أَبِی طَالِبٍ (ع) وَ الصَّلَاةُ فِيهَا بِأَلْفِ صَلَاةٍ وَ سَكَتَ عَنِ الدِّرْهَمِ.» (۱۱)

رَوَى أَبُو حَمْزَةَ الثُّمَالِيُّ عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ (ع) أَنَّهُ قَالَ مَنْ صَلَّى فِی الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ صَلَاةً مَكْتُوبَةً قَبِلَ اللَّهُ بِهَا مِنْهُ كُلَّ صَلَاةٍ صَلَّاهَا مُنْذُ يَوْمَ وَجَبَتْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ كُلَّ صَلَاةٍ يُصَلِّيهَا إِلَى أَنْ يَمُوتَ.» (۱۲)

وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الصَّلَاةُ فِی مَسْجِدِی كَأَلْفِ صَلَاةٍ فِی غَيْرِهِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ فِی الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تَعْدِلُ أَلْفَ صَلَاةٍ فِی مَسْجِدِی.» (۱۳)

وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لِأَبِی حَمْزَةَ الثُّمَالِيِّ الْمَسَاجِدُ الْأَرْبَعَةُ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَ مَسْجِدُ الرَّسُولِ (ص) وَ مَسْجِدُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَ مَسْجِدُ الْكُوفَةِ يَا أَبَا حَمْزَةَ الْفَرِيضَةُ فِيهَا تَعْدِلُ حَجَّةً وَ النَّافِلَةُ تَعْدِلُ عُمْرَةً.» (۱۴)

۱۰. بیان فضیلت شرکت در نماز جماعت اهل سنت

روایات زیادی در فضیلت و استحباب نماز جماعت با اهل سنت از معصومین (علیهم‌السلام) رسیده که اختصاص به مسجد النبی هم ندارد بلکه در مساجد دیگر مکه و مدینه نیز این حکم جاری است. به گوشه‌ای از این روایات اشاره میشود:

قال أَبو عَبْدِ اللَّهِ (ع): «مَنْ صَلَّى مَعَهُمْ فِی الصَّفِّ الْأَوَّلِ كَانَ كَمَنْ صَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِی الصَّفِّ الْأَوَّلِ.» (۱۵)

إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ لِی أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): «يَا إِسْحَاقُ أَ تُصَلِّی مَعَهُمْ فِی الْمَسْجِدِ؟» قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «صَلِّ مَعَهُمْ فَإِنَّ الْمُصَلِّیَ مَعَهُمْ فِی الصَّفِّ الْأَوَّلِ كَالشَّاهِرِ سَيْفَهُ فِی سَبِيلِ اللَّهِ» (۱۶)

عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ فِي كِتَابِهِ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: «صَلَّى حَسَنٌ وَ حُسَيْنٌ خَلْفَ مَرْوَانَ وَ نَحْنُ نُصَلِّي مَعَهُمْ.» (۱۷)
سَمَاعَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ مُنَاكَحَتِهِمْ وَ الصَّلَاةِ خَلْفَهُمْ؟ فَقَالَ: «هَذَا أَمْرٌ شَدِيدٌ لَنْ تَسْتَطِيعُوا ذَاكَ. قَدْ أَنْكَحَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ صَلَّى عَلِيٌّ (ع) وَرَاءَهُمْ» (۱۸)

۱۱. بیان کیفیت نماز خواندن اهل سنت

بیان کیفیت نماز اهل سنت در مسجدالنبی (ص) و مسجدالحرام و دیگر مساجد مکه و مدینه، به زائران ایرانی در همراهی دقیق با جماعت کمک می کند:

امام جماعت مسجد النبی (ص) و مسجد الحرام معمولا این گونه نماز میخوانند:

- امام جماعت، پس از گفتن تکبیرة الاحرام دعای استفتاح را میخواند که مختصر آن این است:

سبحانک اللهم و بحمدک و تبارک اسمک و تعالی جدک و لا اله غیرک.

بعد از آن، استعاذه را می گوید و "بسمله "را در تمام نمازها آهسته گفته و سوره حمد را میخواند و پس از آن مقداری از قرآن را تلاوت میکند.

- معمولا در نماز صبح اگر سوره کاملی بخواند یکی از سورههای از "ق "تا "عمّ "را و در نماز مغرب یکی از سورههای از ضحی تا آخر قرآن را و در بقیه نمازها از سوره "عمّ "تا "والضحی "را انتخاب میکند. گاهی هم مقداری از قرآن را که به اندازه یکی از این سورهها باشد میخواند.

- در رکوع یک یا سه یا بیشتر

سبحان ربی العظیم

میگوید و در هنگام سر برداشتن

سمع الله لمن حمده

گفته و مؤذن میگوید:

ربنا و لک الحمد

امّا امام جماعت چون پس از رکوع بایستد میگوید:

ربنا و لک الحمد حمدا کثیرا طیبا مبارکا ملء السموات و ملء الارض و ملء ما شئت من شیء بعد

و با گفتن

الله اکبر

به سجده میرود.

- در سجده سه مرتبه

سبحان ربی الاعلی

گفته و گاهی دعاهایی نیز میخواند. بین دو سجده دو بار میگوید:

رب اغفر لی

و بعد از آن میگوید:

وارحمنی و اجبرنی و ارفعنی و ارزقنی و انصرنی و اهدنی و عافنی و اعف عنی.

پس از آن به سجده دوم رفته و مانند سجده اول عمل میکند و سر از سجده که برداشت، بدون جلسه استراحت، بلند میشود و

رکعت دوم را میخواند ولی قنوت نمیگیرد.

– در تشهد انگشت سبابه را حرکت میدهد و میگوید:

التحیات لله و الصلوات و الطیبات السلام علیک ایها النبی و رحمهٔ الله و برکاته السلام علینا و علی عباد الله الصالحین اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله

سپس به رکعت سوم میپردازد و در آن فقط سوره فاتحه را میخواند.

– در تشهد آخر نماز میگوید:

التحیات لله و الصلوات و الطیبات السلام علیک ایها النبی و رحمهٔ الله و برکاته السلام علینا و علی عباد الله الصالحین اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله اللهم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید اللهم بارک علی محمد و علی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم انک حمید مجید اعوذ بالله من عذاب النار و عذاب القبر و فتنهٔ المحیا و الممات و فتنهٔ المسیح الدجال السلام علیکم و رحمهٔ الله السلام علیکم و رحمهٔ الله.

یک سلام به طرف راست و یک سلام به طرف چپ میدهد.

– در بیشتر روزها پس از نماز واجب صدای مؤذن به گوش میآید که الصلوهٔ علی الاموات یا علی الرجل یا علی المرأهٔ یرحمکم الله

با این صدا مردم را به نماز میت دعوت میکند که در آن چهار تکبیر میگوید. پس از تکبیر اول سوره فاتحه را میخواند پس از تکبیر دوم بر پیامبر صلوات فرستاده و پس از تکبیر سوم به مرده دعا میکند و تکبیر چهارم را گفته کمی مکث میکند بعد یک سلام میدهد

السلام علیکم و رحمه الله

۱۲. نکات قابل ذکر در مورد نماز با اهل سنت

– اذان صبح (۱۹)را هنگام طلوع فجر و اذان ظهر را پس از زوال شمس میگویند لذا بعد از این دو اذان وقت نماز صبح یا ظهر داخل شده است. اذان مغرب را هنگام غروب خورشید میگویند که به فتوای بعضی از مراجع وقت داخل شده ولی به فتوای کسانی که مغرب را به زوال حمره مشرقیه میدانند وقت داخل نشده است.

– یک ساعت پیش از اذان صبح، اذانی برای نماز شب گفته میشود. باید به زائر تذکر داده شود با این اذان نمیتوان نماز صبح را خواند. امّا بعد از اذان دوم و پیش از اقامه نماز جماعت، می توانند نماز صبح خود را بخوانند.

– معمولاـ فاصله بین اذان صبح (اذان دوم) و اقامه آن بیست دقیقه و بین اذان ظهر اقامه آن ۱۵ دقیقه و بین اذان و اقامه مغرب ۱۰ دقیقه و بین اذان و اقامه عشا ۲۵ دقیقه فاصله میاندازند و گاهی ممکن است کم و زیاد نیز بشود.

– در بین اذان و اقامه زائران می‌توانند نماز یا قرآن بخوانند.

– معمولا در نماز صبح روزهای جمعه، امام جماعت پس از حمد، سوره "الم تنزیل "را که سجده واجب دارد، می‌خواند. وقتی آیه سجده را تلاوت کرد، به سجده می رود و سپس بلند شده و دنباله نماز را می خواند. به زائران تذکر داده شود در این گونه موارد، با آنان همراهی کنند. مناسبت است صبحهای جمعه پس از اذان صبح نماز صبح را فرادی بخوانند و آنگاه در جماعت شرکت کنند.

– در مکه و مدینه معمولًا در نمازها قنوت نمیگیرند مگر در مواقعی که پیشآمد سختی برای اهل سنت رخ بدهد. در این صورت پس از رکوع قنوت بجا می‌آورند. در اینگونه موارد قنوت گرفتن با آنان (پس از رکوع) مشکلی پیش نمی‌آورد. همچنین از

آنجایی که قنوت در بین ما مستحب است، در صورتی که به آنان اقتدا کرده و در نمازها قنوت نگیرد، ترک آن اشکال ندارد.

– در حال نماز، غالب اهل سنّت، دست‌بسته نماز میخوانند. باید به زائران تذکر داده شود که نباید دست بسته نماز بخوانند در غیر اینصورت کار حرامی مرتکب شده و نمازشان اشکال پیدا میکند.

– اهل سنت در نماز صبح و مغرب و عشا، پس از اتمام حمد "،آمین "می گویند ولی گفتن "آمین "برای شیعه حرام و بدعت است پس نباید گفته شود؛ و به جای آن الحمد لله رب العالمین بگویند.

– اهل سنت، پس از رکوع توقّف طولانی دارند که در آن دعاهایی خوانده میشود، زائران نیز مراعات کنند و با عجله به سجده نروند، بلکه منتظر تکبیر مکبّر باشند.

– امام جماعت در رکعاتی که تشهد ندارد، وقتی از سجده سر برمیدارد، بلافاصله و بدون جلسه استراحت، بر می خیزد. باید برای زائران توضیح داد که جلسه استراحت را هرچند بسیار کوتاه بجای آورند و سپس برای ادامه نماز بایستند.

– برخی از اهل‌سنّت در هنگام خواندن تشهّد انگشت سبابه را تکان می‌دهند که این کار لزومی ندارد.

– بعضی از مذاهب اهل سنّت بعد از نماز صبح و نماز عصر، خواندن نماز مستحب را جایز نمی‌دانند هرچند در فقه شیعه نیز کراهت دارد (بجز نمازهای خاص) لذا تذکّر داده شود که در آن وقت نافله نخوانند و چنانچه نماز صبح نخواندهاند یا به فتوای مرجعشان باید مجدداً بخوانند، پیش از نماز جماعت بخوانند.

۱۳. حکم سجده در مکه و مدینه

– اهل سنت سجده بر هر چیزی را جایز میدانند. از این رو بر فرش و سجاده و پلاستیک و ... سجده میکنند ولی در فقه در اهل البیت (ع) سجده بر زمین و سنگ و شن و خاک و هر چیزی که اززمین بروید و خوردنی و پوشیدنی نباشد، جایز است لذا در مواردی که زائران در جایی هستند که تقیه معنا ندارد (مانند داخل هتل یا در عرفات و مشعر و منا ...) باید سجده بر مایصّح السجود علیه باشد.

۱۴. نحوه بیان مناسک و احکام حج در جلسات ایران

– تعدادی از زائران تحت تأثیر گفته‌های کسانی که در سالهای قبل به حج مشرف شدهاند، اضطراب و دلهره و ترس از باطل شدن اعمال یا ناتوانی در انجام آن را دارند. روحانیون باید به گونهای مناسک و احکام حج را بیان کنند که نه تنها در آنان اضطراب و نگرانی ایجاد نشود بلکه ترس القائی نیز برطرف شود، زیرا اضطراب و ترس از مواردی است که می تواند مشکلات زیادی را برای زائران و کاروان بوجود آورد.

– در جلسات اول در ایران به زائران یادآوری شود که اعمال عمره و حجّ دقیق است ولی دشوار نیست، و در صورتی که به طور منظم و مرتب در جلسات آموزشی شرکت کنند و مطالب را کاملًا یاد بگیرند و به کار ببندند هیچکس اعمالش ناقص یا باطل نخواهد شد.

– این نکته به زائران اعلام شود که در طول سفر روحانیون در کنار شما هستند و در هر لحظه از شب یا روز میتوانند به او دسترسی داشته باشند. پس اگر سؤالی، شبههای یا مشکلی پیش آمد، می‌توانند در اسرع وقت سؤال کنند و مطابق وظیفه خود عمل نمایند.

– به زائران توصیه مؤکد شود که پیروی از روحانیون و همراه بودن با آنان در انجام دادن اعمال و مناسک سبب میشود که بتوانند اعمال را درست و بدون اشکال انجام دهند. اما اگر با کسانی که در سالهای قبل به حج یا عمره مشرف شدهاند همراه شوند و در اعمال به مشکلی برخورد کنند، چه بسا سبب باطل شدن اعمال یا کفاره میشود.

– زائر را به این نکته آگاه کنید که روحانیون حج برای این که به عنوان روحانی در خدمت زائران خانه خدا قرار گیرند باید از مراحل متعددی بگذرند، امتحانات متعددی از آنان گرفته میشود و اگر در این آزمونها موفق نشوند به عنوان روحانی حج اعزام نمیشوند. بنابر این اگر در مسجد الحرام یا مشاعر از کاروان جدا افتادید و سؤال یا مشکلی برایتان پیش آمد، می‌توانید از روحانیون دیگر بپرسید و به آنچه میگویند، اعتماد نمایید.

– از زائرانی که در نمازشان مشکلی دارند خواسته شود برای تصحیح نمازشان در ایران، اقدام کنند؛ امّا اگر به هر دلیل از عهده این کار برنیامدند، تدبیری اتخاذ شود که افزون بر خواندن نماز، به کسی هم که نمازش صحیح است، برای خواندن نماز طواف نیابت دهند.

– بیان مسائل بانوان حتّیالامکان به عهده معینه کاروان باشد و از دخالت کردن در این امور خودداری شود زیرا معینهها بیشتر از آقایان با این مسائل آشنا هستند و زنان نیز به راحتی و بدون رودرباستی مشکلاتشان را با آنان در میان میگذارند، امّا در صورتی که در کاروان معینه وجود ندارد، باید در همان ابتدای جلسات در ایران جلسه جداگانهای برای خانم‌ها گذاشته شود و مسائل و احکام به طور صریح و شفاف گفته شود. به آنان یادآوری شود که اگر در حین احرام عذری پیش آمد، حتماً برای آشنایی به وظیفه خود برای احرام عمره تمتع یا حج افراد و ورود به مسجد، به روحانی کاروان مراجعه کنند.

– در کاروانهای مدینه قبل، پیش از رفتن به مسجد شجره خانمهای معذور شناسایی شوند تا در مدینه به نذر محرم گردند و نیازی به ورود به مسجد نداشته باشند.

– تذکر این نکته ضروری است که زنان معذور پس از محرم شدن باید محرمات احرام را تا روزی که پاک میشوند و اعمال را انجام میدهند مراعات کنند و روایاتی که در مورد زنان در حال حیض رسیده و باقی ماندن در احرام و فضیلت آن ذکر شود و به آنان دلداری داده شود. برخی از این روایات عبارتند از:

قال رسول الله (ص): «حیضُ یَوْمٍ لَکُنَّ خَیْرٌ مِنْ عِبَادَهِ سَنَهٍ صِیَامٍ نَهَارُهَا وَ قِیَامٍ لَیْلُهَا» وَ قَالَ (ص): «مَنْ مَاتَتْ فِی حَیْضِهَا مَاتَتْ شَهِیدَهً» (۲۰)

– برای بانوان کاروان‌های مدینه بعد نیز یادآوری شود که چنانچه در زمان احرام عادت باشند، هرچند در میقات مشکلی ندارند ولی برای بقیه اعمال باید صبر کنند تا پاک شوند. در مورد تبدیل نوع حج از تمتع به افراد نیز به آنها تذکر داده شود.

– به زائران گوشزد شود که پیش از رفتن به میقات لباس احرام خود را وارسی کنند که معطر نباشد، حاشیه آن دوخته نباشد (به فتوای برخی از فقها لباس احرامی که حاشیه‌اش دوخته است اشکال دارد)، پاک و تمیز باشد، چون ممکن است در میقات به این مشکلات برخورد کنند و در آنجا فرصت تعویض آن نباشد.

۱۵. ارجاع احتیاط واجب به فالاعلم

در مواردی که در مناسک یا توضیح المسائل فارسی یا عربی مراجع تقلید حکم مسئله را به صورت احتیاط واجب یا اشکال یا محل تأمل و تردد و مانند آن فرمودهاند، مقلد میتواند در آن مسائل به فالاعلم یا مساوی با مرجعش رجوع کند. برای آسان شدن کار مقلدین بدون این که اجباری در این کار باشد آنان را به این کار راهنمایی کنید یا فتوای فالاعلم را برای آنان بیان نمایید. بعضی از مواردی که رجوع در آنها کار گشا میباشد عبارتند از:

نماز در قسمت قدیمی مسجد الحرام و مسجد النبی (ص)؛

احرام در قسمت قدیم مسجد شجره؛

استظلال در شب، و در شهر مکّه و عرفات و منا؛

احرام از مکّه قدیم؛

استفاده از کمربند دوخته و همیان و کیف و دمپایی دوخته و ...

۱- کافی، ج ۲، ص ۱۹۴، ح ۷

۲- کافی، ج ۲، ص ۱۹۴، ح ۸.

۳- کافی، ج ۲، ص ۱۹۴، ح ۹

۴- کافی، ج ۲، ص ۱۹۵، ح ۱۰

۵- الکافی، ج ۴، ص ۲۶۳، ح ۴۵

۶- الکافی، ج ۴، ص ۵۴۹، ح ۵

۷- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۲۹

۸- الکافی، ج ۴، ص ۳۰۷، ح ۱

۹- کافی، ج ۴، ص ۵۵۶، ح ۱۰

۱۰- کافی، ج ۴، ص ۵۵۶، ح ۱۲

۱۱- من‌لایحضره‌الفقیه، ج ۱، ص ۲۹۸، ح ۶۸۰

۱۲- من‌لایحضره‌الفقیه، ج ۱، ص ۲۹۸، ح ۶۸۱

۱۳- من‌لایحضره‌الفقیه، ج ۱، ص ۲۹۸، ح ۶۸۲

۱۴- من‌لایحضره‌الفقیه، ج ۱، ص ۲۹۹، ح ۶۸۴

۱۵- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۲۹۹، ح ۱۰۷۱۷

۱۶- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۰، ح ۱۰۷۲۳

۱۷- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۱، ح ۱۰۷۲۵

۱۸- وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۱، ح ۱۰۷۲۶

۱۹- منظور اذان دومی است که صبحها گفته میشود و بعد از اذان نماز شب است

۲۰- مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۱.

ص:۱۱

فصل سوم در مدینه

ص:۱۲

– سرکشی به اطاق زائران و یادگیری نام آنان در ایجاد ارتباط با آنان بسیار مفید است. سؤالات و پیشنهادهای خوبی معمولا در اطاقها مطرح میگردد که برای اداره کاروان مفید است.

– بهترین وقت برای برگزاری جلسات آموزشی کاروان انتخاب شود، به گونهای که با نمازها و رفتن به بقیع برخورد نداشته باشد و با جلسات کاروانهای دیگری که در هتل هستند تلاقی نکند و در عین حال زائر سرزنده وشاداب باشد نه در حالت چرت و خواب آلودگی.

– موفقترین جلسه آموزشی جلسهای است که از ۴۰ تا ۵۰ دقیقه تجاوز نکند. سعی شود با همکاری عوامل کاروان، جلسه، در موعد مقرر شروع گردد. در ابتدای جلسه به بحثی تاریخی یا روایی شده و بحث مناسک و احکام را در قسمت دوم جلسه قرار گیرد. پس از پایان وقت، ختم جلسه اعلام شده ولی از زائران خواسته شود سؤالاتشان را مطرح کنند تا مورد استفاده دیگران قرار گیرد. با این گونه اداره کردن، جلسه از حالت رسمی خارج میشود و زائران با اشتیاق به مطالبی که مطرح میشود گوش میدهند.

– برای این که جلسه یکنواخت نباشد، بهتر است مطالب هر جلسه در بردارنده سه بخشِ "تاریخ و اماکن "،"مناسک "و "اسرار و معارف "باشد.

– در اولین جلسه، مدت اقامت و کیفیت نماز (قصر یا اتمام) و نماز خواندن با اهل سنت یادآوری شود. ثوابهایی که برای نماز در مسجد پیامبر گفته شده مربوط به قسمتی که مسقف است البته دو حیاط داخل مسجد نیز همین حکم را دارد ولی محوطه باز اطراف مسجد که با نردههای آهنی محصور شده حکم مسجد ندارد.

– به بانوان یادآوری شود که زمان و نحوه ورودشان به مسجد النبی (ص) و مسجد الحرام چگونه است و فرق آنها با سایر مساجد چیست؟

– برای کاروان به گونهای برنامهریزی شود که بتوانند برای نمازهای یومیّه و نماز شب به مسجدالنبی (ص) بروند. در ضمن وقت‌های نماز برای زائران گفته شود تا برنامه ریزی بهتری برای شرکت در نمازهای جماعت و رسیدن به فضیلت نماز اول وقت داشته باشند.

– خواندن نماز تحیّت در مساجد، مستحب است ولی به زائران گوشزد شود در صورت خواندن هر نماز واجب یا نماز قضا، این نمازها کفایت از نماز تحیت می کند.

– برخی از زائران گمان میکنند که اگر در "حمامات "بخواهند وضو بگیرند باید به روش اهل سنت وضو بگیرند. به آنان تذکر داده شود که وضو به روش آنان باطل است و همین طور دست بسته نماز خواندن یا آمین گفتن در نماز.

– از آنجا که نماز خواندن در قبرستان به فتوای برخی از اهل سنّت حرام است. زائران را از نماز خواندن کنار بقیع و داخل آن برحذر دارید.

– برای پرکردن اوقات فراغت زائران و استفاده معنوی بهتر از آن، زائران را برای خواندن نماز قضا راهنمایی کنید و نکات ذیل را به آنان یادآوری فرمایید.

نماز قضا هر چه زودتر باید خوانده شود و مسامحه نشود. نماز قضا وقت معینی ندارد، بلکه در هر وقت از شبانه‌روز می‌توان نماز قضا را بجای آورد. نماز قضا را به جماعت می‌توان خواند، و هماهنگی بین نماز امام جماعت و مأموم در نوع نماز، تعداد رکعات و قصر و اتمام لازم نیست.

مسافر می‌تواند نمازهای قضای غیر سفر را بجای آورد و باید تمام بخواند. نماز قضا را به همان گونه که ادای آن وظیفه بوده باید بجا آورد، یعنی اگر نماز ادائی که قضا شده و قصر بوده، به صورت قصر و اگر تمام بوده به صورت تمام و پسرها و مردها باید

حمد و سوره نماز قضای صبح، مغرب و عشا را نیز بلند بخوانند.

کسی که برای میت نماز قضا می‌خواند باید مطابق وظیفه خودش عمل کند، مثلا اگر نمازگزار مرد است و برای میتی که زن است نماز می‌خواند، باید حمد و سوره نمازهای جهری را بلند بخواند.

– کیفیّت برخی از نمازهای مستحب که از اهمیت بیشتری برخوردار است به زائران تعلیم داده شود، مثل نوافل یومیه، نماز شب، نماز غفیله، نماز حضرت جعفر، نماز زیارت، نماز حضرت ولی عصر (عج) و نماز حاجت.

– در مدینه منوره، چنانچه زائر بداند که ده روز در مدینه می ماند، میتواند روزه قضا بجا آورد، و چنانچه روزه قضا ندارد، می‌تواند روزه مستحبی بگیرد. ولی چنانچه مسافر است نمیتواند روزه قضا بگیرد ولی میتواند سه روز روزه مستحب برای برآورده شدن حاجاتش بگیرد و روزه دیگری صحیح نیست. این سه روز، روزه از موارد استثناء روزه در سفر است. به نظر برخی از فقهاء احتیاط آن است که روزهای چهارشنبه، پنج‌شنبه و جمعه باشد.

– نمازهای مستحب را چنانچه در روضهٔ النّبی یا سایر اماکن مقدس ازدحام بود یا امکان توقف نبود، می‌توانند در حال ایستاده یا نشسته یا با رکوع و سجود اشاره‌ای و حتی در حال راه رفتن بخوانند.

– به زائر گفته شود که برای امواتشان میتوانند نماز قضا بخوانند و برای زندگان میتوانند نمازی خوانده و ثوابش را به آنان هدیه کنند. در کیفیت زیارت به نیابت از خویشان و ملتمسین دعا میتوان این روایت را برای زائران خواند:

عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «رَجَعْتُ مِنْ مَكَّةَ فَلَقِيتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى (ع) فِي الْمَسْجِدِ وَ هُوَ قَاعِدٌ فِيمَا بَيْنَ الْقَبْرِ وَ الْمِنْبَرِ فَقُلْتُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنِّي إِذَا خَرَجْتُ إِلَى مَكَّةَ رُبَّمَا قَالَ لِيَ الرَّجُلُ طُفْ عَنِّي أُسْبُوعاً وَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ فَأَشْتَغِلُ عَنْ ذَلِكَ. فَإِذَا رَجَعْتُ لَمْ أَدْرِ مَا أَقُولُ لَهُ.

قَالَ: إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ فَقَضَيْتَ نُسُكَكَ فَطُفْ أُسْبُوعاً وَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ: اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الطَّوَافَ وَ هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ عَنْ أَبِي وَ أُمِّي وَ عَنْ زَوْجَتِي وَ عَنْ وُلْدِي وَ عَنْ حَامَّتِي وَ عَنْ جَمِيعِ أَهْلِ بَلَدِي حُرِّهِمْ وَ عَبْدِهِمْ وَ أَبْيَضِهِمْ وَ أَسْوَدِهِمْ. فَلَا تَشَاءُ أَنْ قُلْتَ لِلرَّجُلِ: إِنِّي قَدْ طُفْتُ عَنْكَ وَ صَلَّيْتُ عَنْكَ رَكْعَتَيْنِ إِلَّا كُنْتَ صَادِقاً. فَإِذَا أَتَيْتَ قَبْرَ النَّبِيِّ (ص) فَقَضَيْتَ مَا يَجِبُ عَلَيْكَ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قِفْ عِنْدَ رَأْسِ النَّبِيِّ (ص) ثُمَّ قُلْ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مِنْ أَبِي وَ أُمِّي وَ زَوْجَتِي وَ وُلْدِي وَ جَمِيعِ حَامَّتِي وَ مِنْ جَمِيعِ أَهْلِ بَلَدِي حُرِّهِمْ وَ عَبْدِهِمْ وَ أَبْيَضِهِمْ وَ أَسْوَدِهِمْ. فَلَا تَشَاءُ أَنْ تَقُولَ لِلرَّجُلِ: إِنِّي أَقْرَأْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) عَنْكَ السَّلَامَ إِلَّا كُنْتَ صَادِقاً» (۱)

ابراهیم حضرمی گفت: از مکه برگشتم به مدینه آمدم امام موسی بن جعفر (ع) را در مسجد النبی (ص) در روضه شریف بین قبر و منبر نشسته یافتم. به آن حضرت گفتم: ای پسر رسول خدا زمانی که به سوی مکه میآیم افرادی به من میگویند: برای ما طوافی و دو رکعت نماز انجام بده و من فراموش میکنم وقتی برمیگردم نمیدانم به او چه بگویم.

امام موسی بن جعفر فرمود: وقتی به مکه آمدی و اعمالت را انجام دادی پس طوافی با دو رکعت نماز انجام بده و بگو: خدایا این طواف و نماز از پدر و مادر و همسر و فرزندان و خویشان و همشهریان من بنده و آزاد و سفید و سیاه باشد. پس هر کسی که به دیدن تو آمد و به او گفتی: برایت طواف و نمازی انجام دادم راستگو خواهی بود.

زمانی که به مدینه رسیدی و به زیارت قبر پیامبر رفتی و آنچه وظیفه تو میباشد انجام دادی دو رکعت نماز بخوان و بالاسر پیامبر بایست و بگو: سلام بر تو ای پیامبر خدا از طرف پدر و مادر و همسر و فرزندان و خویشان و همشهریان من بنده و آزاد و سفید و سیاه آنان. پس هر کسی که به دیدن تو آمد و به او بگویی: سلامت را به رسول خدا رساندم، راستگو خواهی بود»

إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ (ع) قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَحُجُّ فَيَجْعَلُ حَجَّتَهُ وَ عُمْرَتَهُ أَوْ بَعْضَ طَوَافِهِ لِبَعْضِ أَهْلِهِ وَ هُوَ عَنْهُ غَائِبٌ بِبَلَدٍ آخَرَ. قَالَ: قُلْتُ: فَيَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِه؟ قَالَ: لَا. هِيَ لَهُ وَ لِصَاحِبِهِ وَ لَهُ أَجْرٌ سِوَى ذَلِكَ بِمَا وَصَلَ.

قُلْتُ: وَ هُوَ مَيِّتٌ، هَلْ يَدْخُلُ ذَلِكَ عَلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ حَتَّى يَكُونُ مَسْخُوطاً عَلَيْهِ فَيُغْفَرُ لَهُ أَوْ يَكُونُ مُضَيَّقاً عَلَيْهِ فَيُوَسَّعُ عَلَيْهِ. قُلْتُ: فَيَعْلَمُ هُوَ

فِی مَکَانِهِ أَنَّ عَمَلَ ذَلِکَ لَحِقَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: وَ إِنْ کَانَ نَاصِباً یَنْفَعُهُ ذَلِکَ؟ قَالَ: نَعَمْ یُخَفَّفُ عَنْهُ.» (۲)

اسحاق بن عمار از امام هفتم موسی بن جعفر پرسید: مردی به حج میآید پس حج یا عمره یا بعضی از طوافها را برای برخی از خویشانش که به مکه نیامدهاند قرار میدهد، آیا از اجر و ثوابش کم میشود؟

امام فرمود: نه. ثواب آن عمل برای او و کسی که نیت کرده نوشته میشود و افزون بر آن، ثواب دیگری به او داده میشود به سبب صله رحمی که انجام داد.

به امام گفت: اگر آن فردی که برایش طواف یا عمره انجام میدهیم مرده باشد، آیا ثوابی به او میرسد؟

امام فرمود: آری تا جایی که ممکن است میت مورد غضب خداوند واقع شده باشد و به سبب این عمل آمرزیده شود یا در جایگاه تنگی باشد بر او گشایش دهند.

به امام گفت: آیا میت در آنجایی که دفن است میفهمد من برای او اعمال عمره و طواف انجام دادهام و ثواب آن عمل به او میرسد؟ امام فرمود: آری.

به امام گفت: اگر میت از دشمنان اهل بیت باشد، آیا طواف و عمره برای او انجام دهیم به او سودی میبخشد؟

امام فرمود: آری سبب تخفیف در عذاب او میشود.

- اگر در کاروان کودکی باشد که میخواهند او را محرم کنند، باید پیش از رفتن به میقات، نسبت به احرام و کیفیت اعمال آنها توضیح لازم داده شود. در ضمن، والدین نسبت به احرام کودکان توصیه و تشویق نشوند، چون احرام آنها مشکلاتی به همراه دارد، گفتنی است که به امور زیر باید توجه داشت:

کودک پسر باید ختنه شده باشد.

هرمقدار از اعمال را که میتواند باید خودش بجا آورد و بقیه را باید کمکش کنند یا از طرف او انجام دهند.

لباس احرامش تا پایان اعمال باید پاک باشد.

در حال طواف باید با طهارت باشد.

در حال طواف و سعی باید بیدار باشد.

در حال طواف شانه چپ کودک باید به طرف کعبه باشد.

- نماز طواف را اگر میتواند خودش بخواند و کسی هم به نیابت از او بجا آورد.

۱- الکافی، ج ۴، ص ۳۱۶، ح ۸.

۲- الکافی، ج ۴، ص ۳۱۵، ح ۴ ..

ص:۱۳

فصل چهارم در میقات

ص:۱۴۰

- با توجه به سرد بودن هوا، کاروانهای مدینه قبل حتی‌الامکان غسل و پوشیدن لباس احرام را در هتل انجام دهند، زیرا دوره سرماخوردگی در آنجا بسیار طولانی و سخت است و موجب اختلال در انجام مطلوب اعمال می شود.

- برای کاروانهای مدینه بعد که در جحفه محرم میشوند، غسل احرام توصیه و تأکید نشود زیرا با توجه به این که زنان در ماشینهای کولردار و مردان در ماشین‌های مکشوف مینشینند احتمال سرماخوردگی زائران بسیار زیاد است.

- بهتر است زائران به نیت غسل ما فی الذمه غسلی انجام بدهند، چون در برخی موارد پیش آمده که زائر غسل واجب، مثل جنابت یا غسل مسّ میّت بر عهده‌اش بوده و از آن خبر نداشته و پس از اعمال متوجّه شده است. البته زائران مدینه قبل این غسل را در مدینه انجام دهند و زائران مدینه بعد در ایران. در ضمن به زائران تذکر داده شود با این غسل نمی‌توان نماز خواند و برای نماز باید وضو گرفت.

- قبل از رفتن به داخل مسجد شجره، زائران نسبت به جغرافیای مسجد، محل وضو و غسل توجیه شوند و محلی را برای جمع شدن پس از احرام مشخص نمایید تا زائران به راحتی بتوانند اعمال را انجام دهند و کسی گم نشود. هم چنین تذکر داده شود که کسی در محوطه بین وضو خانه و مسجد مُحرم نشود.

- در هنگام محرم کردن زائران سعی شود برای زائران کاروانهای دیگرمزاحمت ایجاد نشود. لازم نیست برای احرام و تلبیه، زائران به دور مسجد چرخانیده شوند تا با سرو صدا و شلوغ کردن، حال دعا از دیگران سلب شود. در پاسخ به لبیک‌ها به زائران تذکر داده شود که با صدای بلند پاسخ ندهند چون ضرورتی ندارد و مزاحمت برای دیگران است.

- اگر وقت احرام مصادف با نماز جماعت مسجد شجره شد، لازم است زائران را به شرکت در نماز جماعت راهنمایی نمایید و از تکرار لبیک به صورت دسته جمعی و با صدای بلند بپرهیزند.

- به خلاف احرام در مسجد شجره، در بقیه میقاتها مسجد خصوصیت ندارد، و احرام در بیرون مسجد نیز صحیح است لذا بردن زائران به ویژه افراد معذور داخل مسجد لازم نیست.

- کسانی که نیاز به تلقین لبیک دارند قبلًا شناسایی شوند تا در میقات جدای از جمع برای آنها لبیک‌ها گفته شود.

- اگر زائران پس از خواندن نماز واجب محرم می‌شوند، به استحبابِ احرامِ پس از نماز عمل شده و نیازی به خواندن نمازهای مستحب احرام نیست، بلکه محرم شدن پس از نماز واجب (ادا یا قضا) از نماز مستحب افضل است.

- چون فتوای مشهور فقهاء لزوم احرام در داخل مسجد شجره است- بجز بانوان معذور- همه زائران را باید به داخل مسجد برد تا محرم شوند و احتیاط احرام در مسجد قدیم نیز قابل ارجاع به فالاعلم است.

- هر چند به زبان آوردن نیّت احرام و سایر اعمال، واجب نیست ولی برخی از فقهاء مستحب دانستهاند و نیز قصد ترک محرّمات را نیز عده‌ای لازم دانستهاند اگر برای احرام عمره تمتع این گونه گفته شود مناسب است:

"به قصد شروع اعمال عمره تمتع و انجام آنها و ترک محرمات احرام، محرم می‌شوم به احرام عمره تمتع ... قربة الی‌الله".

- برای گفتن لبیک، چون برخی از فقهاء وصل به سکون و وقف به حرکت را خلاف احتیاط می‌دانند و بعضی نیز گفتن لبیک پنجم را لازم نمی‌دانند اگر لبیک به سه صورت گفته شود و زائران جواب بدهند و به همین سه بار نیز اکتفا شود، کافی است:

بار اول جمله به جمله. هر چند با وقف به حرکت و وصل به سکون و همراه با لبیک پنجم باشد.

بار دوم به همین شیوه بدون لبیک پنجم.

بار سوم با مراعات وقف به سکون و وصل به حرکت.

- اگر کاروان کمتر از ده روز در مدینه اقامت دارند، در مسجد شجره نمازشان شکسته است.

- کسانی که شک در استطاعت خود برای حجّ دارند و به یقین نرسیده‌اند، هر چند وظیفه آنها حجّ واجب نیست ولی میتوانند به نیّت وظیفه فعلیّه محرم شوند تا اگر بعداً معلوم شد مستطیع بوده‌اند، اعمال انجام شده کافی باشد.

- پیش از حرکت از میقات، داخل اتوبوس‌ها از همه زائران سؤال شود که آیا همه آنها داخل مسجد شجره به نیت احرام عمره لبیک گفته‌اند یا نه تا چنانچه کسی باقی مانده یا شک دارد، همانجا بتواند به مسجد برود و محرم شود.

- در میقات جحفه نیز از احرام سؤال شود تا پیش از حرکت و بیرون رفتن از میقات نسبت به احرام تمام زائران اطمینان حاصل شود.

- برخی از محرمات احرام، مثل نگاه در آینه، زدودن مو از بدن و استفاده از عطر و صابون و اشیاء خوشبو و پوشاندن سر برای مردان و صورت برای بانوان و حرام بودن زن و مرد بر یکدیگر و نیزاستحباب تکرار تکبیر تلبیه تا نزدیک مکّه، عدم لزوم بیدار بودن در بین راه- چون برخی از زائران تصور می‌کنند که نباید بخوابند- تذکر داده شود.

- نسبت به نگاه در آینه اتومبیل، گاهی یادآوری آن ضرر بیشتری دارد، چون معمولاً حرکت زائران در شب است و توجهی به آینه ندارند و اگر بی‌توجه نگاهشان به آینه بیافتد اشکال ندارد و یادآوری آن گاهی سبب نگاه کردن میشود. نسبت به محل اسکان و هتل، چون غالباً در سالن انتظار، راهروها، و دستشوییها آینه وجود دارد، بهتر است در بدو ورود به هتل، این تذکر داده شود.

- در صورت امکان اگر آقایان در جلوی اتوبوس و خانم‌ها عقب آن بنشینند و همسران کنار یکدیگر نباشند، بهتر است.

- در میقات یا در بین راه و در بدو ورود به مکّه، زمان رفتن برای اعمال را یادآوری فرمائید.

ص:۱۵

فصل پنجم در حرم

اشاره

ص:۱۶

– از آنجا که مسجد تنعیم ابتدای حدود حرم است، زائران را به ورود به حرم توجه داده و دعای کوتاه ورود به حرم را بخوانید بسیار مناسب است. همچنین می‌توانید مسجد تنعیم و منطقه شهدای فخ را نیز به آنها نشان دهید.

– از آنجا که تعداد لباس احرام آقایان حداقل دوتکه است و بیشتر از آن در صورتی که شرایط لباس احرام را داشته باشد بلا اشکال است، در فصل سرما به آنان یادآوری شود که پوشیدن بیش از دو جامه احرام بلا ـ اشکال است. کشیدن پتو بر روی خود برای جلوگیری از سرما اشکال ندارد ولی آقایان آن را بر سر نیندازند و خانم‌ها بر صورت خود. چنانچه این پتو دوخته باشد آقایان نباید بر دوش خود بیندازند ولی دوخته بودن حواشی آن به فتوای برخی از فقها بلا اشکال است.

– کسی که برای عمره تمتع محرم شده، وقتی خانه‌های مکّه را ببیند، نباید لبیک بگوید لذا این مسأله، هنگام رفتن به مکّه تذکر داده شود.

– کسانی که بعد از تمام شدن اعمال تمتع، برای انجام عمره مفرده از مکّه به مسجد تنعیم می‌روند، چند دسته‌اند:

مقلّدان فقهائی که استظلال در شب و در شهر مکّه، هر دو را جایز نمیدانند. این گروه نمی‌توانند حتی در شب با ماشین سقف دار از تنعیم بیایند و باید در ماشین مکشوف سوار شوند.

مقلدان فقهائی (۱) که استظلال در شهر مکّه را جایز میدانند میتوانند، شب یا روز در ماشین مسقف سوار شوند.

مقلدان فقهائی که استظلال در شهر مکّه را جایز نمیدانند ولی استظلال در شب را حرام نمیدانند، میتوانند در شب از تنعیم با ماشین مسقف به مسجد الحرام بروند.

یادآوری می‌شود اکثر مراجع تقلید که استظلال در شب و در شهر مکّه را جایز نمی‌دانند، فتوای صریح ندارند بلکه احتیاط فرموده‌اند که در این موارد با مراجع به فالاعلم می توانند مسئله سوار شدن در ماشین مسقف را حل کنند.

– میان وقت ورود به مکه و وقت حرکت زائران به سوی مسجدالحرام برای انجام اعمال، حتماً فاصله باشد تا زائران پس از تحویل اتاق‌ها و استقرار و استراحت و تجدید قوا برای اعمال آماده شوند. تجارب سالهای گذشته نشان می دهد بهترین و خلوت ترین وقت برای انجام اعمال، یک ساعت و نیم پس از نماز صبح است. لذا بهتر است زائران پس از صرف صبحانه حدود ساعت شش و نیم یا هفت، (آنهم با لحاظ مسأله استظلال در شهر مکّه) برای اعمال به مسجد الحرام برده شوند.

– بهتر است که زائران را به دو دسته توانمند و افراد بیمار و ناتوان تقسیم کرد و در مرحله اول، گروه اول اعمال را انجام دهند و در مرحله دوم با همکاری زائران داوطلب، گروه دوم را در وقت مناسب برای انجام اعمال به حرم برد. با این رویه، هم حرکت کُند زائران ناتوان در حرکت گروهی اخلال ایجاد نمی کند و هم زائران ناتوان و بیمار با مراقبت و همراهان بیش تر، اعمال خود را به راحتی انجام می دهند.

– استظلال در شهر مکّه و نیز عرفات و منا، بجز آیه الله زنجانی – که جایز نمی‌دانند – بهجت، تبریزی، خامنه‌ای، خویی و سیستانی – احتیاط واجب دارند – مابقی مراجع استظلال را مجاز می شمرند. در مورد مراجعی که احتیاط واجب دارند نیز می توان با رجوع به فالاعلم یا مرجع مساوی، استظلال را تجویز کرد.

– زائران در زمانی برای انجام اعمال به مسجد الحرام برده شوند که در اثناء آن به نماز جماعت و شستشوی مسجد برخورد نکنند. یادآوری می‌شود که فرصت نماز مغرب تا عشاء و ظهر تا عصر و عصر تا مغرب کوتاه است ولی فرصت نماز صبح تا نماز ظهر و نماز عشاء تا صبح زیاد است و شستشوی مسجد نیز بیشتر در وقت خلوت مطاف مثل ساعت یک بامداد صورت می گیرد.

– چنانچه در اثناء طواف یا سعی نماز جماعت برگزار شد، تا آخرین فرصت امکان به طواف یا سعی ادامه داده شود تا اگر ممکن شد طواف یا سعی را به پایان برسانند.

– چنانچه پس از طواف، اذان گفته شد یا وقت اذان نزدیک بود، سعی را شروع نکنند.

– چنانچه زائران در بین اعمال به نماز برخورد کردند، باید در نقطهای مشخص طواف و سعی خود را قطع کنند و جای آنرا به خاطر بسپارند و پس از نماز، از همان نقطهای که طواف یا سعی را رها کرده اند، اعمال را ادامه دهند و آن را به اتمام برسانند. اما در مورد کفایت این ادامه دادن، چنانچه فاصله بین نماز و ادامه اعمال زیاد نباشد، طواف و سعی صحیح است ولی با فاصله زیاد، باید به نظر مرجع تقلید رجوع کرد.

– با توجه به محو شدن خط تیره مقابل حجرالاسود، برای نیّت آغاز طواف، اگر به زائران گفته شود که از چند متر جلوتر قصدشان این باشد که از مقابل حجرالاسود طواف را شروع و به همان جا ختم میکنند، اشکال ندارد و لازم نیست متوجه باشند که کدام نقطه به طور دقیق مقابل حجرالاسود است.

– برای شروع طواف هرگز نباید زائران را از مقابل حجرالاسود یا نزدیک آن به داخل صف طواف کنندگان برد زیرا موجب اذیّت و مزاحمت برای طواف کنندگان است. به همین جهت بهتر است نقطهای دورتر از حجرالاسود بدون نیت وارد مطاف شد و به تدریج وارد مطاف و نزدیک به کعبه شد تا به نقطه آغاز طواف (حجرالاسود) رسید. در پایان طواف نیز برای رفتن به محل نماز طواف (پشت مقام ابراهیم) آرام آرام بدون نیّت طواف همراه جمعیت به راه خود ادامه داده تا به راحتی بتوان از صف طواف کنندگان خارج شد.

– جزئیات مسائل شک در تعداد دورهای طواف و سعی نباید گفته شود چون همین امر سبب شک و وسواس زائران می شود. بلکه باید به طول کلی گفته شود که اگر شک و شبهه یا سؤالی پیش آمد، با تردید اعمال را ادامه ندهند و حتماً با مراجعه به روحانی کاروان حکم مسأله را بپرسند و سپس مطابق وظیفه عمل نمایند.

– این مسأله به زائران یادآوری شود که چنانچه در عملی اشکالی به نظرتان رسید یا مشکل پیش آمد، با اعاده کل اعمال عمره مشکل حل نخواهد شد، بلکه باید ضمن مراجعه به روحانی کاروان مورد اشکال مشخص و چنانچه نیاز به اصلاح، تکمیل یا اعاده بود، عمل شود.

– مسجد الحرام به "حیاط وسط "که کعبه در آن قرار دارد و شبستان‌های اطراف آن اطلاق می شود ولی مسعی و محوطه اطراف مسجد که سنگفرش شده و با دیوارهای نردهای محصور است جزو مسجد نیست و احکام مسجد را ندارد.

– کسانی که برای نماز طواف عمره یا طواف زیارت نایب می گیرند، باید خودشان هم نماز طواف را بخوانند.

– کسانی که با ویلچر در طبقه دوم طواف داده می‌شوند، باید نایب بگیرند و ترتیب را نیز باید مراعات کنند. باید دقت کرد که به جای طبقه دوم، طواف در پشت بام مسجد الحرام واقع نشود. چنین اتفاقی از عربهایی که ویلچر دارند به طور مکرر واقع شده است.

– سعی بین صفا و مروه باید بین الجبلین باشد. به شهادت اهل اطلاع، ستونهای گنبد صفا روی کوه است. قسمت شیب دار نیز جزء مروه است و آخرین در خروجی آن در سمت راست، روی کوه است. بنابراین زدن پاشنه پا به روی صخره ضرورتی ندارد.

– هروله برای زنان مستحب نیست و چنانچه سهواً انجام دادند مبطل سعی نیست و برنگردند. مردان نیز اگر هروله را فراموش کردند برای بجا آوردن آن بر نگردند.

– ممکن است در وقت ازدحام افراد ناتوان را که با ویلچر سعی میکنند در طبقه همکف راه ندهند و آنها را به طبقه دوم یا پشت بام مسجد الحرام راهنمایی کنند، باید توجه داشت چون طبقه دوم و پشت بام بالاتر از صفا و مروه است، سعی در آنجا کافی نیست، بلکه این افراد باید برای سعی نایب بگیرند.

– تقصیر مکان معینی ندارد ولی مرسوم است که بر مروه تقصیر می کنند، یاد آوری این نکته لازم است که سمت چپ مروه قسمتی افزوده شده و میتوان زائران را به آن قسمت هدایت کرد تا مزاحمتی برای دیگران نباشد و بانوان بتوانند به دور از چشم نامحرمان

تقصیر کنند.

بیان نکاتی در اولین جلسه مکه

- در این جلسه اعلام می شود که هرکس نسبت به اعمالی که انجام داده سؤال یا شک و شبههای دارد سؤال کند تا وظیفه وی مشخص و مطابق آن عمل کند.
- وضع نماز قصر یا تمام در مکّه و کیفیت جمع بین فتاوا همان طور که در بخش مدینه گذشت یادآوری شود.
- چنانچه در عمره کمتر از ده روز در مکّه می‌مانند مسافر هستند و در حجّ، چنانچه پیش از اعمال حجّ و رفتن به عرفات حداقل ده روز در مکّه اقامت دارند نمازشان تمام است و بالتبع در عرفات، مشعر الحرام و منا و پس از بازگشت به مکّه نیز تمام است. چنانچه پیش از رفتن به عرفات کمتر از ده روز در مکّه اقامت دارند، مسافر هستند و بالتبع در مشاعر مقدس نیز نماز شکسته است و پس از اعمال و بازگشت به مکّه اگر حداقل ده روز در مکّه اقامت دارند نماز تمام و گرنه مسافر هستند.
- اعمال مستحب مکّه، مثل تلاوت و ختم قرآن، طواف مستحب، نماز در مسجد الحرام و نگاه کردن به کعبه تذکر داده شود.
- نماز جماعت استداره‌ای در مسجد الحرام به فتوای برخی از فقهاء اشکال دارد. لذا باید مأمومین در جهتی بایستند که روبروی امام جماعت یا جلوتر از او نباشد، باید توجه داشت که امام جماعت مسجد الحرام در نماز صبح، مغرب و عشاء نزدیک مقام ابراهیم یا نزدیک در کعبه به نماز میایستد و در نماز ظهر و عصر در فصل گرما (بجز در نماز جمعه) در نقطه مقابل، روبروی مستجار، داخل شبستان کنار اتاق مؤذنان به نماز میایستد.
- برخی از زائران تا پاسی از بامداد (پس از نصف شب) در مسجد الحرام میمانند و به جهت خستگی و دیر خوابیدن، برای نماز صبح بیدار نمیشوند. تذکر این مسأله لازم است که چنانچه این امور مستحب سبب ترک واجب شود، هیچ گونه ثوابی نخواهد داشت.
- کیفیت بجای آوردن طواف مستحب برای خود و دیگران به زائران آموزش داده شود و نیز بر تلاوت قرآن و عبادت در مکّه به ویژه در مسجدالحرام و استفاده بهتر از اوقات فراغت تأکید شود.
- چون جهت قبله در شهر مکّه در هر سوی آن تفاوت دارد، حتی گاهی در یک هتل، در بخش‌های مختلف آن نیز متفاوت است و بدین سبب تشخیص قبله برای زائران مشکل می‌شود، مناسب است جهت قبله یادآوری شود و چنانچه در هتل علامت مشخص وجود ندارد، علامت‌های جهت قبله نصب شود.
- در برخی از هتلها سنگ توالتها رو به قبله یا پشت به آن است که با کمی انحراف در نشستن مشکل حل میشود. هرچند اگر زائران متوجه نباشند مرتکب گناهی نخواهند شد.

کارهای حرام بین احرام عمره تمتع و احرام حج تمتع:

- تراشیدن سر (به فتوای برخی از مراجع)؛
- بجا آوردن عمره مفرده به فتوای بعضی از مراجع سبب بطلان عمره میشود. (۲)- صید در حرم؛
- کندن و بریدن گیاه و درخت حرم؛
- بیرون رفتن از شهر مکّه به فتوای برخی از مراجع جایز نیست، لذا اگر در ماه ذیقعده عمره تمتع را انجام دادند و در ماه ذیحجه از مکه بیرون روند به فتوای بعضی از مراجع، عمره تمتع آنان باطل میشود و باید برای ورود به مکه مجدداً محرم شوند.

در موارد ذیل بجای آوردن طواف مستحب خلاف احتیاط است:

- پس از احرام عمره، پیش از طواف

- پس از احرام حجّ، پیش از رفتن به عرفات

- پس از اعمال منا و پیش از طواف زیارت

- بین طواف و نماز طواف، نه تنها طواف انجام دادن خلاف احتیاط است بلکه خواندن نماز دیگر غیر از نماز طواف نیز خلاف احتیاط است.

۱- مانند حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، فاضل، مکارم، صافی، نوری و وحید خراسانی

۲- مراجعه شود به م ۹۰۹ مناسک محشی.

ص:۱۷

فصل ششم اعمال حج

اشاره

ص:۱۸

– محل احرام حجّ شهر مکّه است. بعضی از فقهاء تمام شهر مکّه فعلی را برای احرام کافی می‌دانند و برخی دیگر به احتیاط واجب احرام حجّ را در مکّه قدیم گفته اند. در این مورد میتوان با ارجاع دادن احتیاط واجب زائران را در مکه فعلی محرم کرد.

– کسانی که اعمال مکّه را بایـد پیش از وقوف بجای آورنـد، بایـد شناسایی شونـد و در وقت مناسب اعمال خود را انجام دهنـد و چنانچه تا رفتن به عرفات فاصلهای وجود دارد حتماً به آنان یادآوری شود که در این فاصله محرم هستیـد و بایـد از محرمات احرام پرهیز کنید.

– حتماً قبل از محرم شدن به احرام حج، محرمات احرام را برای زائران تکرار کرده و به او گفته شود تـا تقصیر واقع نشـده تمام محرمات احرام را باید ترک کند.

– کسانی که اعمال مکه را بر وقوفین مقدم میدارند حتماً باید محرم به احرام حج شوند و پس از آن اعمال را انجام بدهند و به آنان گوشزد شود که تا تقصیر در روز عید را پس از رمی جمره و قربانی انجام ندادهاند باید محرمات احرام را مراعات کنند.

– قبل از ورود به عرفات به اعمال خرافی بعضی از زائران اشاره شود تا زائران از انجام آن خودداری کنند.

– بـا توجه به کمبود امکانـات در عرفات و منا به زائران زن توصیه شود لباس به مقـدار کافی به دنبال خود داشـته باشـند تا به لباس شسـتن در این دو مکان مقدس نیاز پیدا نکنند و به زائران مرد نیز توصیه شود لباسـهای دوخته را برای پس از قربانی و تقصیر همراه خود بیاورند.

– مشـکلات و سـختیهای عرفـات تـا منـا؛ بایـد برای زائران در جلسات مکه گفته شود زیرا بیشتر آنان با زنـدگی راحت و مرفه انس گرفتهانـد. وقتی با جامه احرام به بیابان عرفات و مشـعر و منا پای نهند و زندگی چادر نشـینی را تجربه میکنند و به سـختی و زحمت میافتند ممکن است زبان به اعتراض گشایند. پس باید قبلًا آنان را توجیه کرد. و به گفته شاعر:

در بیابان گر به عشق کعبه خواهی زد قدم

سرزنشها گر کند خوار مغیلان غم مخور

– باید حاجیان برای تحمّل برخی سختیها آمادگی پیدا کنند بخصوص به هنگام حرکت به عرفات و وقوف در عرفات و سپس کوچ به مشـعر و منـا و از منـا تا مکه و ایام وقوفشان در منا. آنها بایـد آمادگی پـذیرش مشـکلات ایام تشـریق را داشـته باشـند. چه بسا در حرکتشان از عرفات به سوی مشـعر با ترافیک و راه بندان مواجه شوند و مجبور باشـند مسافتی را پیاده طی کنند و یا در وقوفشان در مشـعر بایـد پـذیرای سـرما و بـاد و باران باشـند. اگر این آمادگی روحی و روانی در زائران ایجاد شـده باشـد، روحانی بسـیار آسانتر میتواند تصمیم‌گیری کند و زائران با نشاطی بیشتر در جهت حرکت به سوی مشعر الحرام برای انجام تکلیف گام بر خواهند داشت و از انجام تکلیف لـذّت خواهنـد برد. البته بایـد توجه داشت که خبر از مشـکلات اعمال برای آماده سازی روحی زائران نباید با ایجاد نگرانی و دلهره خلط شود.

– در این جـا به تنـاسب موضـوع، فرازی از خطبه قاصـعه را مرور می کنیم. این خطبه نکـات زیبـایی برای انسـان سـازی دارد، خطبه قاصعه را باید قبل از رفتن به عرفات برای زائران خواند تا از زبان مولی با ارزش حقیقی حج و مناسک آشنا شوند:

«أَ لَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِینَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ ص إِلَی الْآخِرِینَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَ لَا تَنْفَعُ وَ لَا تُبْصِرُ وَ لَا تَسْمَعُ فَجَعَلَهَا بَیْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِی جَعَلَهُ لِلنَّاسِ قِیَاماً ثُم وَضَعَهُ بِأَوْعَرِ بِقَاعِ الْأَرْضِ حَجَراً وَ أَقَلِّ نَتَائِقِ الدُّنْیَا مَدَراً وَ أَضْیَقِ بُطُونِ الْأَوْدِیَةِ قُطْراً بَیْنَ جِبَالٍ خَشِنَةٍ وَ رِمَالٍ دَمِثَةٍ وَ عُیُونٍ وَشِلَةٍ وَ قُرًى مُنْقَطِعَةٍ لَا یَزْکُو بِهَا خُفٌّ وَ لَا حَافِرٌ وَ لَا ظِلْفٌ ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ ع وَ وَلَدَهُ أَنْ یَثْنُوا أَعْطَافَهُمْ نَحْوَهُ فَصَارَ مَثَابَةً لِمُنْتَجَعِ أَسْفَارِهِمْ وَ غَایَةً لِمُلْقَی رِحَالِهِمْ تَهْوِی إِلَیْهِ ثِمَارُ الْأَفْئِدَةِ مِنْ مَفَاوِزِ قِفَارٍ سَحِیقَةٍ وَ مَهَاوِی فِجَاجٍ عَمِیقَةٍ وَ جَزَائِرِ بِحَارٍ مُنْقَطِعَةٍ حَتَّی یَهُزُّوا مَنَاکِبَهُمْ ذُلُلًا یُهَلِّلُونَ لِلَّهِ حَوْلَهُ وَ یَرْمُلُونَ عَلَی أَقْدَامِهِمْ شُعْثاً غُبْراً لَهُ قَدْ نَبَذُوا السَّرَابِیلَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ شَوَّهُوا

بِإِعْفَاءِ الشُّعُورِ مَحَاسِنَ خَلْقِهِمُ ابْتِلَاءً عَظِيماً وَ امْتِحَاناً شَدِيداً وَ اخْتِبَاراً مُبِيناً وَ تَمْحِيصاً بَلِيغاً جَعَلَهُ اللَّهُ سَبَباً لِرَحْمَتِهِ وَ وُصْلَةً إِلَى جَنَّتِهِ وَ لَوْ أَرَادَ سُبْحَانَهُ أَنْ يَضَعَ بَيْتَهُ الْحَرَامَ وَ مَشَاعِرَهُ الْعِظَامَ بَيْنَ جَنَّاتٍ وَ أَنْهَارٍ وَ سَهْلٍ وَ قَرَارٍ جَمَّ الْأَشْجَارِ دَانِيَ الثِّمَارِ مُلْتَفَّ الْبُنَى مُتَّصِلَ الْقُرَى بَيْنَ بُرَّةٍ سَمْرَاءَ وَ رَوْضَةٍ خَضْرَاءَ وَ أَرْيَافٍ مُحْدِقَةٍ وَ عِرَاصٍ مُغْدِقَةٍ وَ رِيَاضٍ نَاضِرَةٍ وَ طُرُقٍ عَامِرَةٍ لَكَانَ قَدْ صَغُرَ قَدْرُ الْجَزَاءِ عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلَاءِ وَ لَوْ كَانَ الْإِسَاسُ الْمَحْمُولُ عَلَيْهَا وَ الْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا بَيْنَ زُمُرُّدَةٍ خَضْرَاءَ وَ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ وَ نُورٍ وَ ضِيَاءٍ لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشَّكِّ فِي الصُّدُورِ وَ لَوَضَعَ مُجَاهَدَةَ إِبْلِيسَ عَنِ الْقُلُوبِ وَ لَنَفَى مُعْتَلَجَ الرَّيْبِ مِنَ النَّاسِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَ يَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ وَ يَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجاً لِلتَّكَبُّرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ إِسْكَاناً لِلتَّذَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ وَ لِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَاباً فُتُحاً إِلَى فَضْلِهِ وَ أَسْبَاباً ذُلُلًا لِعَفْوِهِ.» (۱)

مگر کعبه، خانه پاک خدا را نمی‌بینید؟ خداوند انسانها را از زمان آدم تا انسان‌های آخرین این جهان، با سنگهائی که نه زیان می‌رسانند و نه نفع می‌بخشند، نه می‌بینند و نه می‌شنوند آزمایش نموده این سنگ‌ها را خانه محترم خود قرار داده، و آن را موجب پایداری و پا بر جائی مردم گردانیده است. سپس آن را در پر سنگلاخ‌ترین مکان‌ها و بی گیاه‌ترین نقاط زمین، و کم فاصله‌ترین دره‌ها قرار داد.

در میان کوههای خشن، رملهای فراوان، چشمه‌های کم آب، و آبادی‌های از هم جدا و پر فاصله، که نه شتر، و نه اسب و گاو و گوسفند هیچکدام در آن به راحتی زندگی نمی‌کند و سپس آدم و فرزندانش را فرمان داد که به آن سو توجه کنند و آن را مرکز تجمع و سر منزل مقصود و باراندازشان گردانید، تا افراد از اعماق قلب به سرعت از میان فلات و دشت‌های دور، و از درون وادیها و دره‌های عمیق، و جزائر از هم پراکنده‌ی دریاها، به آن جا روی آوردند، تا به هنگام سعی شانه‌ها را حرکت دهند و لا اله الا اللّه گویان اطراف خانه طواف کنند، و با موهای آشفته و بدن‌های پر گرد و غبار به سرعت حرکت کنند، لباسهائی که نشانه شخصیت‌ها است کنار انداخته و با اصلاح نکردن موها قیافه خود را تغییر دهند.

این آزمونی بزرگ، امتحانی شدید و آزمایشی آشکار و پاکسازی و خالص گردانیدنی موثر است که خداوند آنرا سبب رحمت و رسیدن به بهشتش قرار داده است.

اگر خداوند خانه محترمش و محلهای انجام وظائف حج را در میان باغها و نهرها و سرزمینهای هموار و پر درخت و پر ثمر، مناطقی آباد و دارای خانه و کاخهای بسیار و آبادی‌های به هم پیوسته، در میان گندم‌زارها و باغهای خرم و پر گل و گیاه، در میان بستان‌های زیبا و پر طراوت و پر آب، در وسط باغستانی بهجتزا و جاده‌های آباد قرار می‌داد به همان نسبت که آزمایش و امتحان ساده‌تر بود پاداش و جزاء نیز کمتر بود.

و اگر پی و بنیان خانه «کعبه» و سنگ‌هائی که در بنای آن بکار رفته از زمرد سبز و یاقوت سرخ و نور و روشنائی بود، شک و تردید دیرتر در سینه‌های (ظاهر بینان) رخنه می‌کرد و کوشش ابلیس بر قلبها کمتر اثر می‌گذاشت و وسوسه‌های پنهانی از مردم منتفی می‌گشت. اما خداوند بندگانش را با انواع شدائد می‌آزماید و با انواع مشکلات دعوت به عبادت می‌کند و به اقسام گرفتاریها مبتلا می‌نماید تا تکبر را از قلبهایشان خارج سازد، و خضوع و آرامش را در آنها جایگزین نماید.

بابهای فضل و رحمتش را به رویشان بگشاید و وسائل عفو خویش را به آسانی در اختیارشان قرار دهد.» (۲)

- وقوف به عرفات از ظهر روز نهم آغاز می‌شود. بنابراین زمان حرکت به سوی عرفات به گونه‌ای بایـد تنظیم شود که حجّاج قبل از ظهر در عرفات حاضر باشند. پس لازم نیست کاروان بعد از ظهر روز هشتم به عرفات حرکت کند. بلکه میتوان با گذشتن پاسی از شب به عرفه رفت و با فرض حل مشکل استظلال، از ماشین مسقف استفاده کرد.

- وقت وقوف از ظهر تا مغرب است و واجب است حاجیان در این مدت در صحرای عرفات باشند و از حدود آن خارج نشوند، بنابراین نسبت به حدود عرفات، که امروزه با تابلوهای بزرگ زرد رنگ مشخص شده است توجیه شوند و حتی المقدور از تردد در

جاهای مختلف عرفات نیز بپرهیزند که احتمال گم شدن آنها زیاد است و در صورت گم شدن ممکن است از اعمال باز بمانند.

– تابلوهای مشاعر مقدس به رنگ‌های ذیل است "عرفات: زرد رنگ "،"مشعرالحرام: بنفش، "منا: آبی"

– اگر شب زنده داری شب نهم در عرفات، موجب خستگی و خواب آلودگی زائران برای مراسم ظهر عرفه می شود، بهتر است زائران را به خوابیدن در شب نهم توصیه کرد.

– سنگهای رمی را میتوان از کوههای مکه و از مکان‌های مباح جمع کرد، امّا از آنجا که عرفات خارج از حرم است و سنگ رمی باید از حرم باشد، نمی‌توان سنگ رمی را از عرفات جمع کرد.

– قبل از رفتن به عرفات در مکه با عوامل کاروان نسبت به انتقال زائران از عرفات به مشعر و منا هماهنگی شود و برنامهای برای انتقال ضعفا از عرفات به مشعر الحرام و منا چیده شود به گونهای که وقوف مشعر را درک کنند و به منا برسند.

– با توجه به اینکه اکثر زائران تلفن همراه دارند، شماره تلفن‌های همراه آنان نوشته شود و در اختیار مسؤول هر اتوبوس گذاشته شود تا در مواقع اضطراری بویژه شب دهم امکان ارتباط اتوبوس‌ها با یکدیگر فراهم شود.

– معمولًا در هر اتوبوسی یک یا چند نفر از عوامل کاروان میباشند که به دنبال زائران از عرفات به مشعر و منا میروند باید دو مطلب مهم را به آنان تذکر داد یکی این که حتماً وقتی به مشعر رسیدند اگر همراه با معذورین میباشند در مشعر نیت وقوف داده و کسی خواب نباشد و بدون نیت از مشعر رد نشود. نکته دوم این که اگر در راه به ترافیک برخورد کنند به گونهای که اگر بخواهند با ماشین به مشعر برسند وقوف اختیاری آن را درک نمیکنند به هر نحوی شده زائران را پیاده به مشعر بیاورند تا حج آنان به اشکال برخورد نکند. به عوامل گفته شود شما ضامن حج مردم هستید.

– عوامل کاروان اگر نایب باشند و به همراه زائران به منا رفتند باید قبل از طلوع فجر خود را به مشعر برای درک وقوف اختیاری برسانند و الا حج نیابی آنان اشکال پیدا میکند.

– به زائران تذکر داده شود که اگر در عرفات یا مشعر از کاروان جدا افتادند بدون هیچ ترس و واهمهای و دور خود چرخیدن، با هر کدام از کاروانهای ایران که مسیر را طی میکنند و با معرفی خود به روحانی آن کاروان، وقوف در عرفات و مشعر را انجام بدهند و به منا بیایند. در آنجا توسط ستاد گمشدگان به کاروان خود ملحق خواهند شد. اگر چنین تذکری داده نشود ممکن است زائر در اثر هول و هراس راه مکه را پیش گرفته و به محل اسکان برگردد و از وقوفین و مناسک منا بازماند و در نتیجه حجش فاسد شود.

– برای نیت وقوف در مشعر الحرام لازم نیست هنگام طلوع فجر بیدار باشند، بلکه اگر از سر شب قصد این را داشته باشند که از طلوع فجر تا طلوع آفتاب را به قصد وقوف و به عنوان یکی از اعمال حجّ در آنجا باشند کفایت می کند، لذا بهتر است، در بدو ورود به مشعر الحرام و استقرار حجّاج، این نکته به زائران اعلام شود که از هم اکنون تصمیم داشته باشند که از طلوع فجر به نیت وقوف در اینجا باشند.

– از آنجا که برخی از مراجع معظم تقلید ماندن پیش از طلوع فجر را در مشعر الحرام به نیت طاعت الهی واجب میدانند بهتر است در عرفات یا پیش از رسیدن به مشعر یا در بدو ورود به مشعر این نکته نیز به زائران یادآوری شود که از هم اکنون در اینجا می‌مانیم به قصد طاعت الهی و از طلوع فجر تا طلوع آفتاب نیز به قصد وقوف و به عنوان یکی از اعمال حجّ در این سرزمین توقف می کنیم.

– بانوانی که شب عید به منا میروند اگر به رمی نرسیدند یا در اثر ازدحام یا عذر دیگری نتوانستند رمی کنند، باید در روز رمی کنند.

– اگر زائری ناچار به گرفتن نایب شود، نایب نمیتواند رمی را در شب انجام دهد، بلکه باید در روز نیابت را به جا آورد.

– با توجه به وضع کنونی جمرات و امکان رمی اکثر زائران، باید توجه داشت که حتّی الامکان رمی توسط خود زائران انجام شود و

از نیابت خودداری کنند.

- در سال‌های اخیر به جهت برچیده شدن کشتارگاه‌های قدیمی و احداث کشتارگاههای مکانیکی جدید، باید با تدبیر و برنامه‌ریزی دقیق برای ذبح اقدام شود تا قربانی‌زائران بطور صحیح انجام شود و لذا توجه امور زیر لازم است:

۱- نهج‌البلاغهٔ، ص ۲۹۳، خطبه قاصعه

۲- ترجمه گویا و شرح فشرده‌ای بر نهج‌البلاغه، ج ۲، ص ۳۰۴.

ص:۱۹

- چون مسلخهای فعلی خارج از منا است، و حلق و تقصیر در آنجا صحیح نیست باید افرادی که به مسلخ میروند توجه داشته باشند که پس از قربانی در آنجا و حتی کنار مسلخ تقصیر نکنند بلکه به منا برگردند و نیز توجه داشته باشند که چون تقصیر نیز باید در روز عید انجام شود پیش از غروب به منا برگردند. آخرین عمل روز عید را نیز انجام دهند.

- افرادی که به قربانگاه میروند از زائران وکالت در توکیل نیز بگیرند تا اگر خودشان موفق به ذبح نشدند بتوانند به دیگری برای ذبح وکالت بدهند.

- هر چند شرایط گوسفندان از پیش تا حدودی کنترل شده است ولی نسبت به شرایط ظاهری مثل لاغر نبودن و ناقص نبودن آن دقت داشته باشند و چنانچه دارای شرایط نبودند آنها را برگردانند و ذبح نکنند.

- برای بجای آوردن اعمال روز عید ترتیبی اتخاذ شود که تمام اعمال در روز عید قربان انجام داده شود، لذا پس از ورود به منا و صرف صبحانه و آماده شدن زائران، آنها طبق زمانمندی اعلام شده برای رمی جمره عقبه حرکت داده شوند چون اگر تاخیر شود و رمی به ظهر یا بعد از ظهر بیافتد ممکن است موفق به اتمام اعمال روز عید نشوند.

- کسانی که خودشان حلق یا تقصیر نکردهاند، نمی‌توانند برای دیگران حلق کنند یا برای تقصیر موی او را بچینند.

رمی جمرات و بیتوته در منا

- چون به فتوای برخی فقهاء کسانی که در روز عید موفق به قربانی نشدهاند باید رمی و حلق را در روز عید انجام دهند و قربانی را در روز بعد انجام دهند، لذا باید با مراجعه به مناسک، زائران را راهنمایی کرد.

- نیت بیتوته در منا را باید پیش از غروب آفتاب به زائران تذکر داد و همین که قصد کنند "نصف شب را به عنوان بیتوته در منا می‌مانند قربهٔ الی الله کفایت می‌کند و اگر در آغاز بیتوته نیز در جلسه حضور نداشته باشد یا توجه نداشته باشند اشکال ندارد.

- چون به فتوای برخی از فقهاء- از جمله امام خمینی (ره)- بیتوته نیمه اول شب واجب است و به فتوای برخی دیگر بین نصف اول شب و نصف دوم آن مخیر هستند، بهتر است برای همه زائران نیمه اول شب را برای بیتوته انتخاب کنند و اگر کسی نیمه اول شب را در منا نبود نیمه دوم را بیتوته کند.

- مراحل سه‌گانه خروج از احرام حجّ یادآوری شود، که تصور نکنند با حلق یا تقصیر تمام محرمات حلال می‌شود مخصوصاً نسبت به استفاده از صابون و شامپوی خوشبو و نیز حرام بودن زن و مرد بر یکدیگر تذکر داده شود.

- بیرون رفتن از منا پس از بیتوته اشکال ندارد ولی نباید پیش از نیمه شب از حدود منا بگذرند و برای محاسبه نیمه شب، از مغرب شرعی یا از غروب تا طلوع آفتاب را محاسبه کرده و نصف آن به ساعت مغرب اضافه شود تا نیمه شب که در منا لازم است بدست آید. به فتوای بعضی از مراجع از غروب تا طلوع فجر و به فتوای برخی دیگر از مغرب تاطلوع فجر حساب شده نصف آن به مغرب اضافه شود، نصف شب بدست میآید. بنابر این نیمه شب در بحث بیتوته با نیمه شب در وقت نماز مغرب و عشاء تفاوت دارد.

- به زائران توجه دهید که برای رفتن به جمرات و انجام دادن رمی عجله نکنند و کیسه سنگ دیگران را اشتباهی بر ندارند زیرا سنگها باید مباح باشد و در صورتی که اشتباه شود، و صاحبش راضی نباشد، رمی صحیح نیست.

- با توجه به توسعه جمرات و سهولت رمی بهتر است همه زائران را برای رمی به طبقه اول برد. مخصوصاً با توجه به این نکته که بعضی مراجع رمی در طبقه دوم را بنابر احتیاط صحیح نمی‌دانند.

- زائران از قبل نسبت به احتمال عدم امکان قربانی در روز عید و باقی ماندن در احرام توجیه شوند. در این گونه موارد خوب است روحانی در لباس احرام ولو قربانی برای او انجام شده باشد و تقصیر کرده باشد، باقی بماند تا سبب دلگرمی محرمان باشد.

- چون بسیاری از غیر شیعیان رمی روزهای ۱۱ و ۱۲ ذی حجّه را پیش از ظهر صحیح نمی‌دانند لذا بعد از ظهر این دو روز جمرات شلوغ است که حتی المقدور باید در این دو روز زائران برای رمی پیش از ظهر اقدام کنند.

- باید توجه داشت کسانی که عذر آنها راه رفتن و پیمودن مسیر خیمهها تا جمرات است از رمی معذور نیستند یعنی اگر آنها را به پای جمره یا نزدیک آن ببرند می‌توانند خودشان رمی را انجام دهند، چنین افرادی اگر امکان اجاره ماشین یا ویلچر داشته باشد تا آنها را به جمرات ببرد، نمی‌توانند به دیگری نیابت دهند.

- کسانی که در روز عید، قربانی یا حلق نکردهاند روز یازدهم میتوانند پیش از انجام این دو عمل، رمی جمرات را انجام دهند.

- باید توجه داشت که رمی در شب برای بانوان به طور مطلق، اختصاص به رمی روز عید قربان دارد ولی نسبت به روزهای ۱۱ و ۱۲ ذی حجّه تنها بانوانی که نمی‌توانند در روز رمی کنند رمی شبانه برای آنها جایز است ولی کسانی که بتوانند در روز، خودشان انجام دهند نمی‌توانند شب رمی کنند.

- برای زنان رمی جمره عقبه پس از وقوف به مشعر و آمدن به منا در همان شب عید قربان مانع ندارد ولی رمی روز یازدهم و دوازدهم در صورتی برای آنان در شب صحیح است که از رمی در روز معذور باشند.

- ترک بیتوته برای کسانی که تمام شب را در مکّه به عبادت مشغول باشند مانعی ندارد و میتوانند طواف و سعی و سایر اعمال پس از منا را انجام دهند ولی اگر اعمال تمام شد نمی‌توانند آن شب را به منا برگردند بلکه باید بمانند و بقیه شب را تا صبح عبادت کنند و لازم نیست در مسجد الحرام باشد، بلکه در شهر مکّه کفایت میکند، ناگفته نماند که ماندن در منا از عبادت در مکّه افضل است.

- کاروان‌هایی که پس از ایام تشریق باید بلافاصله به مدینه بروند یا به ایران برگردند، به زائران خود توصیه کنند شب یازدهم یا دوازدهم نیمه اول را قصد بیتوته کنند و قسمتی از آن را استراحت کنند و پس از نیمه شب برای اعمال به مکّه بروند. چون در ایام تشریق بهترین وقت از نظر خلوتی برای اعمال در این دو شب، پس از نیمه شب است.

- هرچند خانم‌هایی که احتمال حائض شدن آنان پس از اعمال منا وجود دارد و نمی‌توانند تا وقت پاک شدن در مکّه بمانند، اعمال مکّه را پیش از وقوف به جای خواهند آورد. ولی چنانچه زنی اعمال مکّه را به جای نیاورده بود، و حائض شد باید برای طواف و نماز طواف نایب بگیرد و سعی را خودش با مراعات ترتیب یه جای آورد.

- به علل زیر زائران به انجام عمره مفرده پس از اعمال حج تشویق نشوند، حتی برخی افراد را باید برحذر داشت:

به فتوای برخی‌از فقهاء مراعات فاصله بین دو عمره شرط است.

ممکن است در اعمال آنها مشکلی پیش بیاید یا همچنان در احرام بمانند.

سبب ازدحام مطاف و مسعی خواهد شد و این امر موجب دشوار شدن طواف و سعی واجب دیگران است.

- اگر در اعمال، مشکل فقهی برای زائری پدید آمد که فتوای مرجع تقلیدش در دسترس نیست باید او را به طریق احتیاط راهنمایی کرد و با عمل به احتیاط مشکل مرتفع خواهد شد و برخی از مسائل که عمل به آن فوری نیست مثل کفاره برخی از محرمات، باید واگذاشته شود تا در آینده فتوای مرجع تقلیدش به دست آورده شود و راهنمایی گردد.

ص:۲۰

فصل هفتم دیگر موارد

اشاره

ص:۲۱

– در هر مرحله، پس از انجام عمل، کنترل اعمال صورت گیرد.

– اعلام عمومی برنامه‌های کاروان و نصب آن در مکان‌های مناسب.

– تهیه نوارهای مداحی برای طول راه.

– توجه داشتن به مناسبت‌های ایام و سخن گفتن پیرامون آنها تأثیر بسزایی برای زائر دارد.

– پرهیز دادن زائران از مباحثه با وهابیون. به زائران گوشزد شود وقتی با اهل سنت بحث میشود، آنها به علمای خود ارجاع میدهند و از بحث کردن گریزانند. به همین روش شما نیز از وارد شدن در بحث با آنان خود داری کنید.

– آگاهی دادن به زائر نسبت به تبلیغات مسموم وهابیون و آمادگی دادن به آنها در برخورد شایسته با اینگونه افراد. در هر جلسهای، به تناسب، یک یا چند شبهه مطرح و پاسخ داده شود.

– اگر در برخی ازشبها زائران را برای قرائت قرآن یا نیایش به طبقه دوم مسجد الحرام می برید لازم نیست حتماً روبروی ناودان باشد بلکه اگر در اضلاع دیگر مسجد الحرام مستقر شوند گذشته از این که خلوتتر است از مزاحمت سعودی‌ها نیز در امان خواهند بود.

– در ازدحام ایام تشریق روحانی باید با زیرکی خاصی جو کاروان را بدست گیرد و با یک سخنرانی و ذکر خاطره‌های تلخ و شیرین از التهاب کاروان بکاهد.

– روحانی به هیچ وجه در مسائل مالی مانند ماشین گرفتن و جمع صدقات و غیره دخالت نکند.

– زدن ماسک در هنگام احرام با توجه فتوای مراجع توجیه شود.

– زائرانی را که از پوشش مناسبی برخوردار نیستند می توان با برخوردهای صحیح آنان را به احکام دین پایبند کرد.

– برگزاری مسابقات در طول سفر از بی حوصلگی و خمودی و خستگی کاروان میکاهد و آنان را به امور مفید سرگرم میکند. این کار باید توسط روحانی با حمایت مسئولین کاروان انجام شود.

– در جلسه وداع، وظایف حاجی پس از بازگشت از سفر گوشزد شود و به لزوم حلالیت طلبی زائران از یکدیگر از آنچه در طول سفر گذشته است، تأکید شود.

– تهیه و توزیع منشور و میثاق نامه‌ای که ناظر بر تعهدات اخلاقی زائر پس از بازگشت از حج است و اهدای آن در جلسه وداعیه.

– زائران از ایران قرآنی برای خود بیاورند تا در مکان‌هایی که دسترسی به قرآن کمتر است، از آن استفاده کنند.

– اختصاص هر یک از روزهای اقامت در مکه و مدینه به نام یکی از معصومین (ع) به ویژه امامان خفته در بقیع و چند دقیقه پیرامون حیات پربار آنان سخن گفتن.

– اجتناب از اختلاط زن و مرد؛ باید به زائران مرد توجه داد فقط در هنگام طواف اختلاط مرد و زن اشکال ندارد ولی در غیر آن باید اجتناب کرد حتی در نماز.

– ایجاد یک کتابخانه کوچک از کتابهایی که بعثه مقام معظم رهبری اهدا میکند. هم چنین با تشویق زائران به واگذاری کتاب‌هایی که از ایران آوردهاند، می توان کتابخانه‌ای کوچک تشکیل داد تا زائران در هنگام فراغت در مکه و مدینه به مطالعه آنها بپردازند.

– ترغیب زائران به برخورد صمیمی با زائران کشورهای دیگر و ایجاد ارتباط با آنان همراه با اهدای هدیه معنوی، جود و سخای ایرانی را نشان میدهد.

– برقراری مجالس ترحیم و بزرگداشت برای زائران به حق پیوسته.

– آداب و اعمال دهه ذی حجه تهیه شود و در زمان مناسب در اختیار زائران قرار گیرد تا از آن بهره‌مند شوند.

– تشویق به نمازهای مستحبی در مسجدین و در عرفات و منا از به هدر رفتن وقت زائران جلوگیری میکند.

– آگاهی روحانی از مسائل تجهیز و تدفین میت لازم است زیرا ممکن است در طول سفر لازم شود.

– توجه دادن زائران نسبت به کیفیت و کمیت خدمات رفاهی و مقایسه کردن وضع زائران ایرانی با زائران کشورهای دیگر.

– همراه داشتن ویلچر در عرفات برای سالخوردگان، سبب میشود اگر به پیاده روی برای رسیدن به مشعر الحرام نیاز شد به مشکلی برخورد نکنند.

– اذکاری مانند تهلیل، حوقله، صلوات، تسبیح، تسبیحات اربعه در زدودن شک و تردید، وسواس و دلهره مؤثر است.

– با ثبت نام قبلی میتوان کاروان را به زیارت دوره برد و مکانهای تاریخی مدینه و مکه را به خرج خود کاروان به آنها نشان داد.

– از تراکتهای خوش خط و زیبا با مضامین عالی، جهت حفظ حجاب خانمها در سالنها و تابلوی اعلانات، استفاده شود و هر روز با متنهای زیباتر و جدید عوض شوند.

– با سعه صدر و برخورد متین و منطقی، حجاب و پوشش زائرین (بخصوص خانمها) تحت کنترل درآید و عواقب سوء بدحجابی و اثرات زننده اجتماعی آن و فلسفه حجاب در جلسات تذکر داده شود.

– درب اتاق روحانی و معین و معینه همیشه به روی زائر باز باشد و در بین زائرین و در جمعشان حضور یابند.

– زائرینی که در کاروان از جهات مختلف (ختم قرآن، شرکت مستمر در جلسات، فعالیتهای عبادی و مستحبات، همکاری و …) ممتاز هستند، شناسایی شده و مورد تقدیر قرار گیرند.

– در پایان هر جلسه یکی از کتابهای اعتقادی از استاد مطهری، علامه طباطبایی و دکتر بهشتی و … معرفی شود و در ۵ دقیقه پیرامون محتوای آن بحث شود تا هم فرهنگ کتابخوانی رواج یابد و هم زائران جوان با توجه به شبهات و سئوالاتی که در ذهنشان موجود است پاسخهای خود را در کتابها جستجو نمایند.

– در جلسات از زائران خواسته شود تا خلاصهای از سفر خویش را تحت عنوان «سفر در یک نگاه» به رشته تحریر درآورده و رهآورد سفرشان را مکتوب کنند تا بدینوسیله درک خود را نسبت به فضا و محیطی که در آن بوده اند و نسبت به عرفان و صفای معنوی آن ثبت و ضبط کنند و در اختیار دیگران قرار دهند.

– در همان دفعه اول که زائران به حرم برده میشوند، ضمن اینکه کارت هتل و آدرس را به همراه دارند، علامتهایی در مسیر به آنها گوشزد شود تا مسیر رفت و آمد را به خوبی یاد بگیرند و نگرانی از گم شدن و تبعات آن را نداشته باشند. در ضمن به شمارههای مخصوص درهای حرم اشاره شود تا در موقع لزوم از آنها برای پیدا کردن منزل و هتل استفاده کنند.

نمازی پرفضیلت در ماه ذی قعده

برای روزهای یکشنبه در ماه ذی قعده، نمازی با فضیلت بسیار از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است. در فضیلت این نماز آمده است که هر که آن را بجا آورد توبه‌اش مقبول و گناهش آمرزیده می شود. شاکیان او در روز قیامت از او راضی می شوند. با ایمان بمیرد و دینش گرفته نشود و قبرش گشاده و نورانی گردد. والدینش از او راضی شوند و مغفرت شامل حال والدین او و ذریه او شود. توسعه رزق پیدا می کند و ملک الموت با او در وقت مردن مدارا کند و به آسانی جان او بیرون شود. برای خواندن این نماز باید در روز یکشنبه غسل کند و وضو بگیرد و چهار رکعت نماز به دو تشهد و دو سلام بخواند. در هر رکعت حمد یک مرتبه و

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ

سه مرتبه و معوذتین (ناس و فلق) یک مرتبه پس هفتاد مرتبه استغفار کند و ختم کند استغفار را به

لا حَوْلَ وَ لا قُوَّةَ إِلا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

پس بگويد

يَا عَزِيزُ يَا غَفَّارُ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَ ذُنُوبَ جَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ فَإِنَّهُ لا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلا أَنْت (۱).

نماز اول هر ماه

در روز اول هر ماه دو ركعت نماز مستحب است:

در ركعت اول بعد از حمد سی مرتبه

قُلْ هُوَ اللَّهُ

و در ركعت دوم بعد از حمد سی مرتبه

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ

بخواند و بعد از نماز تصدقی كند چون چنين كند سلامتی خود را در آن ماه از حق تعالی بخرد و از بعضی روايات نقل است كه بعد از نماز بخواند

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَ يَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَ مُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ إِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلا كَاشِفَ لَهُ إِلا هُوَ وَ إِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرا مَا شَاءَ اللَّهُ لا قُوَّةَ إِلا بِاللَّهِ حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ وَ أُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ لا إِلَهَ إِلا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ رَبِّ لا تَذَرْنِي فَرْدا وَ أَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ.

نماز ده شب اول ذی حجه

- دو ركعت نماز مابين نماز مغرب و عشا بخواند و در هر ركعت بعد از حمد يك مرتبه توحيد و آيه

وَ وَاعَدْنَا مُوسَى ثَلاثِينَ لَيْلَةً وَ أَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ قَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَ أَصْلِحْ وَ لا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ

بخواند تا با ثواب حاجيان شريك شود.

حريم و حرمت خانواده حج

- برای بقاء و ادامه حيات خانواده معنوی حج كه به لطف و عنايت الهی تشكيل شده، با همكاری و همفكری مدير كاروان و اعضای شورای فرهنگی و گروه ارشاد تدبيری تخاذ شود كه جمع حاجيان در ايران نيز به مناسبتهای مختلف تشكيل شود.

۱- الاقبال. جلد ۲. صفحه ۲۰

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-IR۹۰ ۵۳-۰۶۰۹به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹